

1 **פרשת וישב** א וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגּוּרַי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
 2 ב אֵלֶּה | תִּלְדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף בֶּן-שִׁבְעֵ-עָשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רָעָה
 אֶת-אָחִיו בְּצֹאן וְהָיָא נָעַר אֶת-בְּנֵי בְלָחָה וְאֶת-בְּנֵי זִלְפָּה
 נְשֵׁי אָבִיו וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת-דִּבְתָּם רָעָה אֶל-אָבִיהֶם:

ğunu söyleyebileceğimiz Yaakov, buna rağmen Tanrı'nın İsteği'ni, büyük bir inançla kabul etmiştir (*Or Ahayim*). Aslında, Yaakov'un soyunun Tanrı'nın vaad ettiği bu ülkede egemen olması için yaklaşık üç yüzyılın, uzun ve acı dolu bir sürgün döneminin geçmesi gerekecektir; fakat buna rağmen Yaakov'un güveni hiç eksilmemiştir.

2. Bunlar Yaakov'un [soyunun] tarihidir: Yosef ... – Burada kullanılan *Toledot* sözcüğü genellikle “*çocuklar*” anlamına gelse de, pasuğun “*Bunlar Yaakov'un çocuklarıdır*” şeklinde çevrilmesi mantıklı değildir; zira Tora burada sadece Yosef'ten bahsetmektedir. Dolayısıyla konunun akışını da göz önüne alan Raşi, bu sözcüğün, “yerleşik düzene geçip kendi topraklarına sahip olana kadarki sürede, Yaakov'un çocuklarının başlarından geçenleri” ifade ettiğini açıklar.

17 yaşındaydı – Bu noktada Yaakov 108, Yitshak 168 yaşındadır. Yitshak, bundan sonra 12 yıl daha yaşamıştır. Yosef'in satılışı, Yaakov'un eve dönüşünden 9 yıl sonra gerçekleşmiştir. Geleneksel kronolojiye göre, Lea da bu sıralarda ölmüştür (bkz. *Seder Olam* 2).

Babasının eşleri – Rahel ve Lea'yla karşılaştırdıklarında, Bila ve Zilpa'ya bazen “*hizmetkar*” ya da “*odalık*” şeklinde hitap edilmektedir (bkz. 35:22, 35:25, 35:26). Fakat Tora burada, onların da tam anlamıyla “eş” statüsünde olduklarını vurgulamaktadır. Olasılıkla, hem Rahel hem de Lea bu noktada ölmüş olduklarından, gerçek eş statüsüne ancak şimdi ulaşmış da olabilirler (Ramban).

Bila'nın ve Zilpa'nın oğullarının yanında – Çalışma zamanlarının dışında, Yosef, Bila ve Zilpa'nın oğullarıyla arkadaşlık etmeyi tercih etmekteydi. Kendisini Lea'nın oğullarından bu şekilde uzak tuttuğu için, onların nefretini uyandırmıştır (Raşbam). Raşi ise bunu farklı şekilde açıklamaktadır. Lea'nın oğulları hizmetkarların oğullarını sürekli hor görmektedirler. Bu nedenle Yosef, Bila ve Zilpa'nın oğullarıyla

arkadaş olmayı özellikle istemiştir.

İbn Ezra ise, daha farklı bir bakış açısı sunar. Yosef'le ilgili olarak kullanılan “*Naar – Çocuk*” sözcüğü aynı zamanda “*genç hizmetkar*” anlamındadır. Buna göre, Bila ve Zilpa'nın oğulları Yosef'ten yararlanıyorlar ve onu hizmetçileri gibi kullanıyorlardı.

Çocuktuk – İbranice *Naar*. Bu sözcük Yosef'i eleştirme amaçlıdır. Onun gereken olgunlukta davranmadığını, saçlarını uzatıp süslediğini, yakışıklı görünmek için gözlerine sürme sürdüğünü; kısacası çocukça hareketler içinde olduğunu ifade etmektedir (Raşi). Diğer yandan Ramban, bu sözcük kullanımının eleştirel olmadığını öne sürer. Ne de olsa [henüz çok küçük olan Binyamin dışında] Yosef, kardeşlerin en gencidir. Bu yüzden ondan “*Naar – Genç/Delikanlı*” olarak bahsedilmesi doğaldır.

Onlar hakkında kötü raporlar – Yosef'in, tabiri caizse “ispiyonladığı” kardeşleri, Lea'nın oğullarıdır. Yosef onların olumsuz görünen hareketlerini hemen Yaakov'a yetiştirirdi. Bu da, kardeşlerin Yosef'ten nefret etmelerinin sebeplerinden bir tanesidir. Diğer bazı sebepler de sıradaki pasuklarda açıklanmaktadır. Fakat, *Midraş*'ın da açıkladığı gibi, Yosef kardeşlerinin hareketlerini yanlış yorumlamıştır; zira kardeşler, Yosef'in rapor ettiği hareketlerinin hiçbirinde yanlış davranış içerisinde değildiler (Raşi). Yosef, bu ispiyonlamaları her ne kadar samimi amaçlarla yaptıysa da, değerlendirmeleri yanlıştı. Kardeşlerinin hatalı olduğunu düşündüğü hareketlerini iyiye yorumlamaya çalışması, babasına bildirdiği zaman da kendi olumsuz yorumlarını katmaması gerekirdi (Mizrahi; Gur Arye).

Diğer yandan Ramban pasuktaki sıralama üzerinde durur: Yosef kardeşleriyle [yani Lea'nın oğullarıyla] birlikte sürü güderdi. İş dışında ise Bila ve Zilpa'nın oğullarının yanında durmayı tercih ederdi. Ve *onlar* hakkında kötü rapor getirirdi. Ramban da bu sıralamadan yola çıkarak, hakkında kötü rapor getirilen “*onlar*”ın, Lea'nın değil, hizmetkarların oğulları olduğunu öne sürer.

Vayesev

[73. Yosef Satılıyor]

37

¹ Yaakov, Kenaan Ülkesi'nde, babasının yaşamış olduğu bölgede yerleşti.

² Bunlar Yaakov'un [soyunun] tarihidir:

Yosef 17 yaşındayken kardeşleriyle birlikte davar sürüsü güderdi. Babasının eşleri Bila'nın ve Zilpa'nın oğullarının yanında bir çocuktu. Yosef babasına onlar hakkında kötü raporlar getirirdi.

37.

1-4. Yaakov ve çocuklarının tarihi. Tora, Esav ve çocuklarına bir bölüm ayırdıktan sonra, yeniden Yaakov ve ailesini anlatmaya devam etmektedir. Tora önemsiz insanlara ve nesillere az yer ayırırken, önemli kişilerden uzun uzun bahseder. Bu nedenle, Noah ve Avraam'dan ayrıntıyla bahsedilirken, ikisinin arasındaki birçok nesle sadece kısaca değinilmiştir. *Midraş Tanhuma*, bunu kuma düşmüş bir inci tanesiyle karşılaştırır. İncinin sahibi, onu bulana kadar kumu eşeleyecektir. Ve bulduğu zaman, çakılları hemen atacak ve inciye sevgiyle bakacaktır (Raşi).

1. Yaakov ... yerleşti – Tora, “babasının yaşamış olduğu bölgede” sözcükleri için “geçici ikamet/konaklama” anlamı taşıyan **Lagur** fiiline yer vermekte, Yaakov'un “yerleşiminden” bahsederken ise, “sürekli ikamet” ifade eden **Vayesev** sözcüğünü kullanmaktadır. *Midraş*, uzun sürgün ve müca-delelerden sonra Yaakov'un en sonunda *sükunet içinde yerleşmeyi* dilediğini, fakat bu dileğin gerçekleşmesinin, Yosef'in ortadan yok olmasıyla duyduğu acıdan dolayı mümkün olmadığını belirtir. Normal her insan gibi bir *Tsadik* de, kendi hayatı içinde sükunet arar. Ancak Tanrı aynı fikirde değildir ve şöyle der: “*Tsadikler Gelecek Dünya'da kendilerini bekleyen sükunet yetmiyormuş gibi, bu dünyada da mı rahat yaşamak istiyorlar?*” (Raşi). Yaakov da sükunet beklentisine girince, hemen Yosef olayı gerçekleşmiş ve bu mümkün olamamıştır.

Yukarıda tırnak içindeki sözler, Yaakov'un ve diğer *Tsadikler*'in sükunet içinde yaşamaya hakları olmadığı anlamına elbette gelmez. Nitekim bizzat Yaakov, hayatının son 17 yılını mutluluk içinde geçirmiştir (bkz. 47:28). *Midraş*'ın burada vurgulamak istediği Yaakov'un görevinin henüz bitmemiş olduğudur. Yaakov, 12 kabilenin atalarına baba olup, Lavan'ın yanında geçirdiği

sürgün dönemini atlatıp, Esav'la olan karşılaşmasından sağ çıkıp, ardından Şehem sıkıntısını da atlattıktan sonra, ulusunun geleceğini hazırlama konusundaki görevini tamamlamış olduğunu düşünmüştür. Oysa Tanrı'nın görüşü farklı yöndedir. Yaakov'un Erets-Yisrael'e gelişle birlikte, Bene-Yisrael'in Mısır'a gidiş yolu açılmış ve ulusun her zaman, özellikle de acı ve baskı altındaki dönemlerde hatırlayacağı büyük mucizelerin gerçekleşeceği dönem başlamıştır. Yaakov Yosef'i kaybedip öldüğünü sanınca, hayatının başarısızlıkla ve görevini tamamlayamamış bir şekilde biteceğini düşünür. Fakat buna rağmen Tanrı'ya olan bağlılığında hiçbir şekilde teslim bayrağı çekmez. Yaakov'un bu tavrı da, gelecek kuşaklara yönelik sorumluluğunun bir bölümüdür. Zira bu tavır Yahudiler'e, “kaçınılmaz” şeyler karşısında bile teslim olmamayı öğretmiştir. İşte bu yüzden Hahamlarımız, *Tsadikler*'in gerçek sükuneti tadacakları yerin, bu dünya olmayacağını düşünürler. Zira bu dünyada ulaşılmayı bekleyen çok şey, ama bunu başarabilecek pek az kişi vardır. *Tsadikler* de bu gerçeği bildikleri için, bu dünyanın geçici sükunetinin bir bölümünü, çocuklarının ebedi yükselişi uğruna feda etmeyi tercih ederler (Rabi Gedalya Schorr).

Babasının yaşamış olduğu bölgede – Yani “babasının geçici/yabancı/konuk olarak yaşamış olduğu bölgede”. Burası Hevron'dur; p. 14. Ayrıca bkz. 35:27. Kendisinin ve mirasçılarının hükümdar olabilecekleri başka bir yer uğruna kendi topraklarını terk edip giden Esav'ın aksine, Yaakov, bir yabancı gibi de olsa, kendi ulusuna vaad edilmiş topraklarda yaşamayı tercih etmiştir. Bu durum Tanrı'nın Avraam'a verdiği, neslinin yabancı olarak yaşayacağına dair bilgiyi (15:13) de doğrular niteliktedir. Bu bilginin ilk bölümünün doğrulanması, “Bene-Yisrael'in gelecekte bu toprakların sahipleri olacaklarına” dair bölümünün gerçekleşmesi yönünde de bir adımdır (Ramban). Kendi topraklarına *sahip olma* açısından, Esav'ın yüksek seviyesiyle kıyaslandığında oldukça düşük düzeyde oldu-

ג וַיִּשְׂרָאֵל

3

אָהַב אֶת־יוֹסֵף מִכָּל־בָּנָיו כִּי־בְנֵי־זִקְנָנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ

4 כְּתִנֶּת פָּסִים: ד וַיֵּרְאוּ אָחָיו כִּי־אָתּוֹ אָהַב אָבִיהֶם מִכָּל־אָחָיו

5 וַיִּשְׁנְאוּ אֹתוֹ וְלֹא יָכְלוּ דַּבָּרַן לְשָׁלֹם: ה וַיַּחֲלֶם יוֹסֵף חֲלֹם

6 וַיַּגֵּד לְאָחָיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֹא אֹתוֹ: ו וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם

7 שְׁמַעוּ־נָא הַחֲלֹם הַזֶּה אֲשֶׁר חָלַמְתִּי: ז וְהִנֵּה אֲנִי חֲנוּ מֵאֲלֵמִים

אֲלֵמִים בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְהִנֵּה קָמָה אֲלַמְתִּי וְגַם־נִצְבָּה וְהִנֵּה

תִּסְבִּינָה אֲלַמְתֵּיכֶם וְתִשְׁתַּחֲוֶין לְאֲלַמְתִּי:

lara kadar uzanan bir pelerin”, “süslü bir tünik”, “ipek manto” ya da “kaliteli yüнден yapılmış ceket” olarak çevrilebilir.

Bu, liderlik (Sforno) ya da asalet belirten bir giysidir; Şemuel II 13:18 (krş. Ralbag o.a.). Lea’nın ilk oğlu Reuven, Yaakov’un yatak düzenine karışınca itibarını kaybetmiş (35:22), Yaakov da bu nedenle Rahel’in ilk oğlu Yosef’i Behor statüsüne yükselterek, aile içindeki bu yeni konumunu vurgulamak için ona bu özel giysiyi hediye etmiştir (Keli Yakar).

4. Barış içinde konuşamıyorlardı – Kardeşleri, Yosef’e karşı o kadar büyük bir antipati duymaktadırlar ki, barış içinde oldukları – başka bir deyişle, hakkında gerginlik yaşamadıkları – gündelik konuları bile onunla konuşamaz olmuşlardır (İbn Ezra). Yosef dostça bir tavırla bile konuşsa, söyledikleri kardeşleri tarafından daima olumsuz anlaşılmaktadır (Hirsch). Fakat onların görünürde hoş olmayan bu davranışlarından, kardeşlerin, duymadıkları bir sevgiyi göstermeyerek mertçe davrandıklarını da görmekteyiz (Raşi).

5-11. Yosef’in rüyası ve yoğunlaşan nefret. Tora metni bir rüyaya yer veriyorsa, o zaman söz konusu rüya genellikle geleceğe işaret eder. Hahamlarımız, rüyaların gerçekte bir şey ifade edip etmediği konusuna tam olarak açıklık getirmemiş olsalar da (Talmud – Berahot 55a), Tora’nın yer verdiği gerek Yosef’in, gerekse de Paro ve hizmetkarlarının rüyaları, Tanrı’nın, bunlar yoluyla gelecekte meydana gelecek olaylarla ilgili mesajlar verdiği açıktır. Tora’nın bunlara öylesine yer verdiği düşünülmez. Nitekim tüm bu rüyalar, yorumlandıkları şekilde gerçekleşmiştir.

Yosef’in, kardeşlerinin kendisine tabi olacaklarını açık bir şekilde ima eden rüyaları, onun ailenin lideri olacağını bildiren Tanrısal birer ön açıklamadır. Şela’nın da açıkladığı üzere, Yosef, Atalar’ın yüksek manevi düzeyiyle, kabilelerin babaları olacak olan kardeşlerinin nispeten daha alçak düzeyleri arasında bir köprü niteliğindedir. Fakat kardeşleri bu rüyaları, sadece Yosef’in gündüz fantazilerinin birer gece yansıması olarak algılamışlar, Yosef’i, kardeşlerine bencilce hükmetmek isteyen biri olarak görerek ondan nefret etmişlerdir.

5. Kardeşlerine anlatınca – Yosef, rüyalarını anlatmakla kardeşlerini sinirlendireceğini mutlaka fark etmiştir. Öyleyse neden anlatmaya devam etmiştir? Otoriteler buna birçok olası sebep sunarlar: Yosef çok gençtir ve onları sinirlendirdiğini fark edecek kadar olgunlaşmamıştır; dolayısıyla bunu “mutlaka fark etmiş” olmayabilir (Sforno). Ya da kardeşlerini, lider olmasının Tanrı’nın İsteği olduğuna ikna etmesi halinde, onların kendisinden nefret etmeyeceklerini düşünmüş olabilir (Hizkuni). Alternatif olarak Yosef, kardeşlerine ileride kendisine tabi olacaklarını özellikle göstererek, onları bir anlamda uyarmaktadır. Onlara kendisinden nefret etmelerinin bu sebeple akıllıca olmadığını anlatmayı ummuştur (Or Ahayim). Ya da rüyaların geleceği gösterdiğini anlayan Yosef, “bir peygamberin başkalarına açıklaması gerekenleri saklamasının yasak olduğu” kuralına uygun davranmak istemiştir (Vilna’lı Gaon).

7. Demetleriniz – Demetlerdeki sembolizm, kardeşlerinin Yosef önünde eğilmelerinin, özellikle buğday ihtiyacı çerçevesinde gerçekleşeceğini

³ Yisrael Yosef'i tüm oğullarından çok severdi; zira [Yosef] onun yaşlılığında doğmuş oğluydu. [Üstelik Yaakov] Ona uzun ve renkli bir pelerin yapmıştı. ⁴ Kardeşleri, babalarının onu diğer kardeşlerinden çok sevdiğini görünce ondan nefret etmeye başlamışlardı. Onunla bir türlü barış içinde konuşamıyorlardı.

⁵ Yosef bir rüya gördü. Kardeşlerine anlatınca ondan daha da çok nefret ettiler. ⁶ Onlara “*Şu gördüğüm rüyayı bir dinleyin*” demişti. ⁷ “*Tarlanın ortasında demet bağlıyorduk. Birden benim demedim kalktı ve dimdik durdu. Sizin demetleriniz ise onu çevrelediler ve benim deme-dime doğru eğildiler*”.

Bu da, ileride Lea'nın oğulları Yosef'i köle olarak satarlarken, Bila ve Zilpa'nın oğullarının buna engel olmayışlarını açıklamaktadır.

3. Tora bu noktada, kardeşlerin Yosef'e duyduğu nefretin diğer nedenlerini ayrıntılarıyla açıklamaya başlamaktadır: Yaakov Yosef'i diğer oğullarından açıkça ayırmakta ve ona özel ilgi göstermektedir (Radak). Hahamlarımız buradan yola çıkarak, anne-babanın, çocuklarından herhangi birine daha fazla ilgi göstermemesi gerektiğine dair önemli bir prensip öğretirler (*Talmud* – *Şabat* 10b).

Yine de *Zoar* farklı bir bakış açısı sunmaktadır. Yaakov'un Yosef'i daha çok sevmesinin önemli bir nedeni vardır: Yosef hem manevi, hem de entelektüel düzey olarak kardeşlerinden çok daha üstündür. Nitekim benzer bir nedenle, Tanrı bile Yisrael'e yönelik sevgisini vurgularken Esav'a yönelik nefretini saklamamış (Malahi 1:2, 1:3), aynı şekilde Avraam da Yitshak'a, Yişmael'den daha çok önem vermiştir. Tüm bu örneklerde, “sevgi”nin yöneldiği taraf, manevi mirasın güvenilir koruyucusu olacak taraftır. Bu, diğerlerinin bu seçimden dolayı kızabileceği veya içerleyebilecekleri tehlikesinin bile gözardı edilmesine sebep olacak derecede önemli bir idealdir (Rabi Munk). Rabenu Behaye de, Tora'nın Yaakov'dan bu pasukta özellikle **Yisrael** ismiyle söz edildiğine işaret eder. Bu, Yaakov'un yüksek manevi düzeyini vurgulayan isimdir ve dolayısıyla Yaakov'un Yosef'e ayrıcalık göstermesi bir zayıflık değil, büyüklük göstergesidir.

Yaşlılığında doğmuş oğluydu – İbranice **Ben Zekunim**. Yosef, Yaakov oldukça yaşlıyken doğmuştur. Bu da ona daha büyük bir şefkat beslemesinin nedenidir (Raşi). Yosef'den 8 yıl sonra doğan Binyamin ondan daha genç olmasına karşın, bu sekiz yıl içinde Yaakov, Yosef'e karşı çok kalcı ve özel bir sevgi beslemiştir (*Mizrahi; Gur Arye*). Alternatif olarak, **Ben Zekunim** tanımı Yosef'in özel zekasına gönderme yapmaktır. Bu görüş, *Talmud*'un **Zaken** sözcüğüne yaptığı tanımdan kaynaklanmaktadır. Bu tanıma göre **Zaken** sözcüğü, “**Ze šeKaNa Hohma** – Bilgelik Edinmiş Kişi” kelimelerinin sıkıştırılmış halidir. Yaakov, Şem ve Ever'in yeşivasında 14 yıl

boyunca öğrenmiş olduğu her şeyi Yosef'e aktarmıştır (*Targum Onkelos*'tan alıntı yapan Raşi).

Yaakov Lavan'ın evine gitmeden önce, Şem ve Ever'in yeşivasında, Tora'nın özellikle sürgün hayatında gerekli olacak bölümlerini öğrenmişti (bkz. 28:10-22 açık.). Yaakov, ileride bir gün Yosef'in de sürgün hayatı yaşayacağını biliyordu [ancak bunun nasıl ve nerede gerçekleşeceğini bilmiyordu]. Yosef'e özel ilgi göstererek Şem ve Ever'den aldığı bilgileri kendisine aktarmasının sebebi buydu. Tıpkı Yaakov'un Lavan'ın yanında geçirdiği yıllar boyunca, bu bilgiler sayesinde zarar görmemesi gibi, Yosef'in Mısır'daki 22 yıllık yalnız sürgünden kurtulabilmesi de bu öğretilerle gerçekleşmiştir (Rabi Yaakov Kamenetsky).

Midraş, Zekunim sözcüğünü, “**Ziv İkunim** – Yüz Özellikleri” şeklinde açar. Başka bir deyişle Yaakov'un Yosef'e gösterdiği özel sevginin sebebi, Yosef'in Yaakov'a olan tıpatıp benzerliğidir. Elbette bu, kelimenin yüzeysel anlamıyla anlaşıl-mamalıdır. Zira Yisrael'in Ataları'ndan birinin, *yüz benzerliği* kadar anlamsız bir sebepten dolayı bir oğlunu diğerlerinden ayırması mantıklı değildir. *Midraş*'ın öğretmek istediği bir şey vardır: Maneviyat Yaakov'un içine o kadar derin işlemiştir ki, bu durum onun yüzüne de yansımıştır. Ve aynı durum Yosef için de geçerlidir. Dolayısıyla en çok önem verdiği şey olan maneviyata sahip olması, Yosef'i Yaakov'un gözünde özel yapmıştır.

Uzun ve renkli pelerin – İbranice **Ketonet Pasim**. **Pasim** sözcüğü “renkli” (Radak; *Septuaginta*), “nakışlı” (İbn Ezra; Rabenu Behaye; Şemot 28:2, Ramban o.a.), “çizgili; şeritli” (İbn Yanah; Radak, *Şeraşim*) ya da “resimli” (*Targum Yonatan*) olarak çevrilebilir. Bu sözcük, ellere (Raşbam; İbn Ezra; *Baale Tosafot*; *Midraş* – *Bereşit Raba* 84) ve ayaklara (*Lekah Tov*) kadar uzanan uzun bir manto da ifade edebilir. Alternatif olarak sözcük, söz konusu mantının üretiminde kullanılan materyali tanımlıyor da olabilir. Bu madde Raşi'ye göre yün, İbn Yanah'a göre ise ipektir. Bunların ışığında **Ketonet Pasim**, “iyi cins yünden yapılmış manto” (Raşi), “uzun kollu bir manto”, “çok renge sahip yün bir pelerin” (*Yafe Toar*), “ayak-

ח וַיֹּאמְרוּ לוֹ אָחִיו 8
הַמֶּלֶךְ תִּמְלֹךְ עָלֵינוּ אִם־מֶשׁוֹל תִּמְשָׁל בָּנוּ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׂנֵא
9 אֹתוֹ עַל־חֲלֻמֹּתָיו וְעַל־דְּבָרָיו: ט וַיַּחֲלֶם עוֹד חֲלוֹם אֲחֵר
וַיְסַפֵּר אֹתוֹ לְאָחִיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה חֲלֻמֹּתַי חֲלוֹם עוֹד וְהִנֵּה
10 הַשָּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵחַ וְאַחַד עֶשֶׂר כּוֹכָבִים מִשְׁתַּחֲוִים לִי: י וַיְסַפֵּר
אֶל־אָבִיו וְאֶל־אָחִיו וַיַּגְעֲרֻבּוּ אָבִיו וַיֹּאמֶר לוֹ מָה הַחֲלוֹם
הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתָּ הֲבֹא נָבֹא אֲנִי וְאַחֶיךָ לְהִשְׁתַּחֲוֹת
11 לָךְ אֶרְצָה: יא וַיִּקְנְאוּ־בּוֹ אָחִיו וְאָבִיו שָׁמַר אֶת־הַדְּבָר: שני
12-13 יב וַיֵּלְכוּ אָחִיו לְרַעוֹת אֶת־צֹאן אֲבִיהֶם בְּשָׂכָם: יג וַיֹּאמֶר
יִשְׂרָאֵל אֶל־יוֹסֵף הֲלֹא אֲחֶיךָ רָעִים בְּשָׂכָם לָכֵה וְאַשְׁלַחְךָ
אֲלֵיהֶם וַיֹּאמֶר לוֹ הֲנִנִּי:

☞ Yosef kardeşlerini ziyarete gönderiliyor.

Tora'nın kaydettiği anlaması en güç olaylardan biri için gereken sahne artık hazırdır: Olayı anlaşılması güç hale sokan şey, Yosef'in hem de kardeşleri tarafından neredeyse öldürülecek olması ve ardından köle olarak satılmasıdır. Konunun üstünkörü anlaşılması gerektiği açıktır; zira burada sözü edilen kişiler, renkli bir pelerin yüzünden cinayet işleyebilecek bir grup katil veya haydut değildir. Peki kardeşleri Yosef'i satmaya iten neden nedir?

Sforno, bunun yıllar sonrasında Mısır'da tutuklandıkları zaman, kardeşlerin, başlarına gelen olumsuz olaylara neden aradıklarına dikkati çeker (42:21). Kendi kendileriyle yaptıkları bu hesaplama sırasında Yosef'i sattıkları için herhangi bir pişmanlık duymamaları kaydadeğerdir. Orada kardeşler kendilerini, sadece "Yosef'in merhamet dileyen yalvarışlarına kulak asmadıkları" için suçlamaktadırlar. Başka bir deyişle anlaşılan, Yosef'i satmanın her ne kadar biraz sert olduğunu kabul etseler de; bunun yanlış olduğunu düşünmemişlerdir. Anlaşılan haklı bir sebepleri vardır. Açıklamalar boyunca bu yönü de hesaba katarak konuyu anlamaya çalışacağız. Anlaşıldığı kadarıyla kardeşler, Yosef'in, kendileri için olduğu kadar ailenin geleceği için de bir tehdit oluşturduğunu düşünmüşlerdir. Kardeşler, Yişmael ve Esav'ı Yisrael Halkı'ndan ayıran ayık-

lama sürecinin kendi nesillerinde sona ereceğini biliyorlardı. Başka bir deyişle Yaakov'un tüm çocukları mükemmel olmalıydı. Çünkü Atalar'ın kutsal görevi, ancak bu sayede nesilden nesile ilerleyebilecekti. Diğer yandan Yosef'in aileye bir çekişme getirmesi, bu potansiyeli tamamen yok edebilirdi. Ve eğer öyle ise, Yosef, herkes için tehlike oluşturan bir hain statüsünde yargılanmalıydı.

12. Şehem – Bkz. 12:6, 33:18, 48:22. Şehem, Hevron'un yaklaşık 90km. kuzeyindedir. Kardeşlerin Şehem'e yaptıkları saldırının ardından (Perek 34), nefret edildikleri bu bölgeye gitmelerinin çılgınca olduğu düşünülebilir (34:30). Fakat onlar, bölge halkının kendilerinden korkmasını sağlayan (35:5) Tanrı'ya güvenmektedirler. Alternatif olarak söz konusu saldırı, aradan geçen zamanla unutulmuş da olabilir (Radak).

13. Yisrael – Yaakov Yosef'i bu göreve gönderdiği anda, Mısır esaretinin de tohumunu atmaktadır. Bene-Yisrael'in geleceğini etkileyecek bu olayda Yaakov bilinçsizce de olsa ulusal kaderin mimarlığını yapmaktadır. Bu sebeple kendisinden bahsedilirken, yüksek manevi görevini ifade eden ismi **Yisrael** kullanılmaktadır (Rabenu Behaye).

Sanırım – Pasukta aslında bir soru vardır: "Kardeşlerin [sürüyü] Şehem'de gütmüyorlar mı?". Ancak birçok durumda bu soru retoriktir ve düz cümle

⁸ Kardeşleri ona “*Bizim kralımız mı olacaksın yani?*” dediler. “*Bizim üzerimizde hakimiyet mi kuracaksın?*” Rüyaları ve sözleri sebebiyle ondan daha da çok nefret ettiler.

⁹ Başka bir rüya gördü ve onu kardeşlerine anlattı: “*Bakın başka bir rüya gördüm*” dedi. “*Güneş, ay ve onbir yıldız bana doğru eğiliyorlardı*”.

¹⁰ Babasına ve kardeşlerine anlatınca babası onu payladı. Ona “*Ne biçim bir rüya bu gördüğün?*” dedi. “*Ne yani – ben annen ve kardeşlerin, gelip önünde yere kadar eğilecek miyiz?!*”

¹¹ Kardeşleri onu kıskanmışlardı; ancak babası [konuyla ilgili] kararını askıya aldı.

¹² Kardeşleri, babalarının davranışını Şehem’de gütmek üzere gittiler. ¹³ Yisrael, Yosef’e “*Sanırım kardeşlerin [sürüyü] Şehem’de güdüyorlar*” dedi. “*Seni onlara göndereceğim*”.

“*Elbette*”

ima etmektedir; bkz. 42:6. Kardeşlerin demetlerinin Yosef’inkini çevrelemeleri, bir kralın çevresine toplanmış tebaasını andırmaktadır (Ramban).

Yosef’in demedinin kendi inisiyatifıyla kalkması, ulaşacağı güçlü mevkiye kardeşleri sayesinde gelmeyeceğini göstermektedir (Abravanel). Dimdik bir şekilde ayakta kalmaya devam etmesi ise, Yosef’in o güçlü makamda uzun süre kalacağını simgelemektedir. Zira Yosef Mısır’da 80 yıl boyunca başvezir görevinde bulunmuştur. Bu tüm *Tanah* içinde bahsi geçen en uzun süreli hükümdarlıktır (Sforno).

8. Kralımız mı olacaksın ... üzerimizde hakimiyet mi kuracaksın? – Klasik İbranice’de, bir *kral*, halkın onayıyla bu mevkiye gelir. *Hakimiyet kurmak* ise, hükümdarın, halkın isteğine aykırı bir şekilde onların başına geçmesi anlamındadır. Başka bir deyişle kardeşlerin alaycı bir tavırla sordukları soru şudur: Bizi rızamız dahilinde mi yönetmeyi düşünüyorsun, yoksa hakimiyetini zor kullanarak mı kabul ettireceksin?” (İbn Ezra).

9. Yosef’in ikinci rüyası. Farklı bir sembolizm içermesine karşın, bu rüyanın verdiği mesaj da, ilkindekiyle paraleldir. Ancak burada yeni bir nokta söz konusudur. Bu rüyada kendisine eğilecek olanlar arasında Yosef’in babası ve [artık hayatta olmayan] annesi de vardır. 41:32’de gördüğümüz gibi, bir rüyanın tekrarlanması, rüyanın işaret ettiği olayın kesin ve çabuk bir şekilde gerçekleşeceğini gösterir. Her ne kadar kardeşler ve Yaakov’un Yosef’e tabi olmaları bundan 22 yıl sonrasına kadar gerçekleşmemişse de, süreç bu noktada başlamak üzeredir.

10. Ne yani ... – Yosef’i haşlayıp, rüyalarıyla alay ettikten sonra, Yaakov rüyaların saçma olduğunu çünkü gerçekleşme ihtimallerinin bulunmadığını ispatlamaktadır. Zira anlaşıldığı kadarıyla rüyada sözü geçen “Ay” Rahel’i simgelemektedir. Yaakov da bunun üzerine “Annen uzun zaman önce öldü

[bu nedenle rüyan gerçekleşemez]!” demistir. Fakat Yaakov’un bilmediği bir şey vardır: Rüyadaki “ay”, aslında, Rahel öldükten sonra Yosef’i yetiştirme görevini üzerine alan Bila’dır (Raşi).

Raşi, Yaakov’un rüyaları gerçekte ciddiye *aldığını*, fakat kardeşlerin kıskançlığı ve nefretini gidermek amacıyla Yosef’e karşı çıktığını öne sürer. Rüyalarla “alay ederken” Rahel ile ilgili bölümü öne süren Yaakov, bu yolla kardeşlerle ilgili bölümün de mantıksız olduğunu ima etmiş, böylelikle, kardeşlerin Yosef’in söylediklerini ciddiye alarak onu sürekli kıskanmalarını önlemeyi amaçlamıştır.

11. Kardeşleri onu kıskanmışlardı – Bu cümlelin basit anlamı, Yaakov’un oğullarının korkularını ve hınçlarını azaltmakta başarısız olduğu ve kardeşlerin Yosef’e karşı kıskançlıklarının yine de devam ettiği şeklindedir.

Fakat bazı otoriteler, bu kıskançlığı kardeşlerin duygularında yeni bir sayfa olarak görürler. Zira bu noktaya kadar Tora, kardeşlerin hep *nefretlerinden* bahsetmiş, ama kıskançlıklarını dile getirmemiştir. Kardeşler başlarda, Yaakov’un büyük sevgisinden dolayı Yosef’ten nefret etmişler; fakat onu bir çocuk olarak gördüklerinden Yosef’in kendilerine karşı bir tehdit oluşturduğunu düşünmemişlerdir. Fakat kardeşler de zeki kişilerdir. Tekrar eden bir temaya sahip rüyaları duydukları zaman, içlerinde bir yerde onlar da Yosef’in haklı olduğunu anlamışlardır. Bu sebeple duyguları nefretten kıskançlığa dönüşmüştür. Çünkü rüyaların Tanrısal kaynaklı oldukları ve dolayısıyla Yosef’in gerçekten de onların hükümdarı olacağı gün gibi açıktır. Bu sebeple kıskançlıkları ön plana çıkmıştır (Rabenu Behaye).

Kararını askıya aldı – Ya da “*konuyu zihninde tarttı*”, “*konuyu aklında tuttu*”, ya da “*sonucu görmek üzere bekledi*” (Raşi). Tam çeviriyle “*[bu] sözü/konuyu gözetti*”.

- 14 יִדְּוִיאָמֶר לוֹ לְךָ־נָא רֵאָה אֶת־שְׁלוֹם
 אֲחִיךָ וְאֶת־שְׁלוֹם הַצֵּאן וְהַשְׁבֵּנִי דְּבַר וַיִּשְׁלַחְהוּ מֵעֵמֶק חֶבְרוֹן
 15 וַיָּבֹא שְׂכֶמָה: טו וַיִּמְצְאוּהוּ אִישׁ וְהִנֵּה תַעֲה בַשָּׂדֶה וַיִּשְׁאַלְהוּ
 16 הָאִישׁ לֵאמֹר מַה־תִּבְקֶשׁ: טז וַיֹּאמֶר אֶת־אֲחִי אֲנֹכִי מִבְּקֶשׁ
 17 הַגִּידָה־נָא לִּי אֵיפֹה הֵם רְעִים: יז וַיֹּאמֶר הָאִישׁ נִסְעוּ מִזֶּה
 כִּי שָׁמַעְתִּי אֲמָרִים גָּלְכָה דְּתִינָה וַיֵּלֶךְ יוֹסֵף אַחֵר אֲחָיו
 18 וַיִּמְצְאוּם בְּדֹתָן: יח וַיֵּרְאוּ אֹתוֹ מֵרַחֵק וּבְטָרֶם יִקְרַב אֲלֵיהֶם
 19 וַיִּתְנַכְּלוּ אֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ: יט וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אֲחָיו הִנֵּה בַעַל
 20 הַחֲלָמוֹת הִלְזָה בָּא: כ וְעַתָּה | לָכֵן וְנַהַרְגֶהוּ וְנִשְׁלַחְהוּ בְּאֶחָד
 הַבְּרוֹת וְאֲמָרְנוּ חִיָּה רָעָה אָכְלָתָהוּ וְנִרְאָה מִה־יְהִיו חֲלָמֵתָיו:

mundan] *ayrıldılar* – yani kardeşlik duygularından çok uzaklaştılar. Onun yerine [*“Dat – Yasa”* sözcüğüyle bağlantılı olan] *Dotan’a gittiler* – yani seni öldürmek için yasal dayanaklar arıyorlar”.

18-24. Reuven Yosef’i komplodan kurtarıyor. Kardeşler, Yosef’i öldürme konusunda hakka, hatta yükümlülüğe sahip oldukları sonucuna varmışlardır; fakat Yosef için kurtuluş, hiç de beklenmedik bir yerden gelir: Yaakov, *Behorluk* haklarının bir bölümünü Yosef’e vermiştir. Bu durumda, asıl *Behor* olan Reuven, en çok yara almış kişidir (bkz. 35:22 açık.; Divre Ayamim I 5:1). Fakat şimdi Reuven bunu hiç düşünmemekte ve kardeşlerine karşı çıkmaktadır. Ancak yine de kardeşlerinin karşısında Yosef’i açıkça koruyamayacaktır; bu nedenle Yosef’i öldürmek için *daha temiz* bir yol önererek bir bahane yaratmaktadır. Fakat Tora’nın da tanıklık ettiği üzere (p. 22) asıl amacı bir yolunu bulup Yosef’i kurtarmaktır.

18. Onu öldürmek üzere komplo kurmaya girişmişlerdi – Kardeşler öncelikle, Yosef’i uzaktan okla öldürmeyi denirler; zira bu şekilde onu kendi çıplak elleriyle öldürmemiş olacaktırlar (*Tur*). Ardından, [bunun cinayet olmayacağını varsayarak] Yosef’in üzerine köpekler salmayı düşünürler (*Midraş*). Bu da işe yaramayınca, onu doğrudan öldürmeye karar verirler (Ramban).

Sforno, bu pasuğu farklı bir görüşle çevirir: “[Kardeşleri,] Yosef’in kendilerini öldürmek üzere

komplo kurduğunu farzediyorlardı”. Kardeşlerin her biri erdemli ve dürüst kişilerdir. Öyle ki, her biri ismini ileride bir kabileye verecek ve bu isimler Koen Gadol’un göğsündeki plakaya yazılacaktır (Şemot 28:29 açık.). Durum buysa, nasıl olup da böylesine sinsî cinayet planları yapabilmişlerdir? Sforno’nun açıklaması işte bu soruyu yanıtlar niteliktedir. Kardeşlerin görüşüne göre, burada tehditkar taraf Yosef, mağdur taraf da kendileridir. Yosef’in yanlarına geliş sebebinin, onlarda bir hata bulup bunu Yaakov’a ispiyonlamak ve onların cezalandırılmasını talep etmek olduğundan emindirler. Ve öyle ise, Yosef *kardeşler* için bir tehliktir ve dolayısıyla Yosef’in “entrikalarına” karşı kendilerini korumak zorundadırlar.

19. Birbirlerine – Tam çeviriyle “*Biri, kardeşine*”. *Talmud* geleneğine göre komplonun elebaşları Şimon ve Levi’dir (*Targum Yonatan*). Zira bu iki kardeş bir takım halinde hareket ederler (34:25) ve Yaakov’un oğullarından bahsedildiğinde Tora’da geçen “*kardeşler*” sıfatı onları ifade eder (bkz. 49:5). Yosef’i kurtarma konusunda, nispeten yaşlı kardeşler arasında sadece Reuven ve Yeuda’nın konuşmasının sebebi de budur. Başka kaynaklara göre ise elebaşları Şimon, Dan ve Gad’dır (*Tsavaat Zevulim* 2:1).

20. Vahşi bir hayvanın onu yediğini söyleriz – Yosef’in ölümünü açıklayacak bir hikaye yaratmaları gereklidir. Aksi takdirde, kardeşlerin Yosef’e karşı olan görüşlerini bilen Yaakov hemen

¹⁴ “Git; kardeşlerin ve davar ne durumdalar bak. Bana da haber getirirsin”.

Böylelikle, [Yisrael] onu Hevron vadisinden gönderdi ve [Yosef] Şehem’e geldi. ¹⁵ Çayırda yolunu kaybetmiş bir haldeyken, bir yabancı onu buldu. Yabancı ona “Ne arıyorsun?” diye sordu.

¹⁶ [Yosef] “Kardeşlerimi arıyorum” dedi. “[Sürüyü] Nerede götüttüklerini lütfen söyley misiniz?”

¹⁷ Adam “Buradan ayrıldılar” dedi. “Ama ‘Dotan’a gidelim’ dediklerini duyudum”

Yosef bunun üzerine kardeşlerinin peşinden gitti ve onları Dotan’da buldu. ¹⁸ Onu uzaktan gördüler. Henüz onlara yaklaşmamıştı; ama onu öldürmek üzere komplo kurmaya girişmişlerdi bile.

¹⁹ Birbirlerine “İşte bizim rüyaçı geliyor” diyorlardı. ²⁰ “Şimdi fırsattır! Haydi onu öldürüp kuyulardan birine atalım. Vahşi bir hayvanın onu yediğini söyleriz. Bakalım rüyaları ne olacak!”

olarak çevrilir. Alternatif olarak: “Hani kardeşlerin Şehem’de [sürüyü] güdüyorlar ya...”. Bkz. 40:8.

Elbette – İbranice **İneni**. Bkz. 22:1 açık. Yosef kardeşlerinin kendisinden nefret ettiğini bildiği halde, babasının isteğini itirazsız kabul etmiş (Raşi), “Böyle bir görevi nasıl üstlenebilirim! Benden nefret ediyorlar!” diye tepki vermemiştir (Ramban).

14. Davar ne durumda – Birinin çocuklarını merak etmesi doğaldır da, sürüsü neden bu kadar önemlidir? Bu da, kişinin, yarar sağladığı her şeyin refahıyla ilgilenmesi gerektiğini gösterir (Midraş). Rabi Aibu, insanın, ihtiyaçlarını karşılayan kişinin yararına dua etmesi gerektiğini söyler. Yaakov da, koyunlarının sütünden ve yününden yararlandığı için, onların refahını merak etmektedir (Midraş – Tanhuma Yaşan).

Hevron vadisinden – İbranice **MeEmek Hevron**. Ancak hepimiz Hevron’un bir tepe üzerinde kurulu olduğunu biliyoruz! Öyleyse neden vadi-den bahsedilmektedir? Bu sözlerin figüratif olarak anlaşılması gerektiği açıktır:

İsmi Hevron şehri ile bağdaştırılmış ilk kişi Avraam’dır. Bu şehir, iki şekilde Avraam’la bağlantılıdır: [1] **Hevron** ismi, “**HaVeR Nae** – [Tanrı’nın] Memnuniyet Veren Arkadaşı” [=Avraam] sözlerinin sıkıştırılmış halidir. Ayrıca [2] bu sırada Hevron’da gömülü olan tek Ata, Avraam’dır [Yitshak henüz hayattadır]. Tanrı Bene-Yisrael’in kaderi ile ilgili planını Avraam’a bildirmişti. Bu planın çok önemli parçası “*Soyun, kendilerine ait olmayan bir ülkede yabancı olacak*” şeklindeydi. Tanrı’nın Avraam’a bildirdiği bu planı “**Etsa Amuka** – *Derin Plan*” olarak bilinir. Toparlarsak; **Hevron**’la bağdaştırılan Avraam’a bildirilmiş olan **Etsa Amuka**, Yaakov’un Yosef’i kardeşlerine göndermesiyle yürürlüğe girmiştir. Pasukta **MeEmek Hevron** denmesinin altında

yatan derin açıklama budur (Midraş; Raşi; *Targum Yonatan*). Nitekim Zoar da, Yaakov’un Yosef’i önce Avraam’ın mezarına götürdüğünü ve onu oradan uğurladığını belirtir.

Burada mantığa aykırı iki durum söz konusudur: [1] Yosef’in, kendisinden hiç hoşlanmayan insanlara gönderilmesi; ve [2] görünürde sadece oğullarının ve sürülerinin durumunu merak eden Yaakov’un, bunu öğrenmek için pekala bir hizmetkarını görevlendirebilecekken, özellikle Yosef’i göndermesi. Yaakov’un bu mantıksızlıklara rağmen en sevdiği oğlunu görevlendirmesi, Tanrı’nın Avraam’a bildirmiş olduğu özel planın yürürlüğe girdiğine dair bir işarettir (Zoar).

15. Yabancı – Yoldan geçen biri (İbn Ezra). Başka bir açıklamaya göre bu kişi, Tanrı’nın Yosef’i kardeşlerine götürmesi için gönderdiği (Ramban), insan kılığına girmiş melek Gavriel’dır (*Targum Yonatan*; Raşi). Çünkü Tanrı’nın Avraam’a söylediklerinin gerçekleşebilmesi için Yosef’in kardeşlerini bulması şarttır. Yosef, başta kardeşlerini bulamamıştır. Bu durumda Yaakov’a geri dönebilir ve kardeşleriyle olacak tatsız karşılaşma da gerçekleşmeyebilirdi. Ancak Yosef, Yaakov’a olan büyük bağlılığını göstermiş ve kardeşlerini ısrarla aramıştır (Raşbam).

17. Buradan ayrıldılar ... Dotan’a – Tel Dotna. Şehem’in 28km. kadar kuzeyinde bir şehir. Burası daha ileride Yosef’in oğlu Menaşé] kabilesinin payına düşecek olan bölgededir; bkz. Melahim II 6:13.

Yosef yabancının bu sözlerini düz anlamıyla algılamış ve kardeşlerinin Şehem’den çıkıp Dotan’a gittiklerini anlamıştır. Fakat Midraş bu sözlerin ardında, Yosef’in anlaması halinde korkacağı daha derin bir anlam olduğunu belirtir ve yabancının sözlerini şöyle açıklar: “*Kardeşlerini sordun, ama onlar buradan* [“kardeş” konu-

- 21 כֹּה וַיִּשְׁמַע רְאוּבֵן וַיִּצְלְחוּ מִיָּדָם וַיֹּאמֶר לֹא נִכְנוּ נַפְשׁ:
 22 כֹּה וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם | רְאוּבֵן אֶל־תִּשְׁכַּחוּ־דָם הַשְּׁלִיכוּ אֹתוֹ
 אֶל־הַבּוֹר הַזֶּה אֲשֶׁר בַּמִּדְבָּר וַיֵּד אֶל־תִּשְׁלַחוּ־בֹן לְמַעַן הַצִּיל
 23 אֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבֵן אֶל־אָבִיו: שְׂדֵישִׁי כֹה וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא
 יוֹסֵף אֶל־אָחָיו וַיִּפְשְׁטוּ אֶת־יוֹסֵף אֶת־כֶּתְנֹתוֹ אֶת־כֶּתֶנֶת
 24 הַפָּסִים אֲשֶׁר עָלָיו: כִּד וַיִּקְחֻהוּ וַיִּשְׁלְכוּ אֹתוֹ הַבֶּרֶךְ וְהַבּוֹר רֶק
 25 אֵין בּוֹ מַיִם: כֹּה וַיֵּשְׁבוּ לֹאכְל־לֶחֶם וַיִּשְׁאוּ עֵינֵיהֶם וַיִּרְאוּ
 וַהֲנִה אֶרֶצֶת יִשְׁמַעְאֵלִים בָּאָה מִגִּלְעָד וּגְמִלֵיהֶם נִשְׂאִים
 נִכְאֹת וְצָרִי וְלֹט הוֹלְכִים לְהוֹרִיד מִצְרַיִם:

25-28. Yosef satılıyor.

25. **Yemek yemeğe oturdular** – Yemeğe oturmaları, kardeşlerin vicdanlarının tamamen rahat olduğunu göstermektedir. Aksi takdirde, Yosef'in yakarışları hala kulaklarındayken rahatça yemeğe oturamazlardı (Sforno).

Tanrı çok sabırlı olmasına rağmen, bir zaman sonra layık olunan cezayı mutlaka verir. Tanrı, Yisrael'in kabilelerinin ataları olan kardeşlere “Siz kardeşinizi sattınız, sonra rahatça yemeğe oturdunuz. Bu sebeple ileride bir zaman gelecek ki, sizin soyunuz da bir ziyafetin ortasında satılacaklar!” demiştir. Gerçekten de bundan yüzyıllar sonra, Şuşan'da Pers kralı Ahaşveroş ile veziri Aman, Yahudiler'in kıyımına karar verdikten sonra bunu kutlamak için içki içmeye oturmuşlardır (Megilat Ester 3:15; Midraş Te'ilim 10).

Gilad – Burası Kutsal Topraklar'ın kuzey-doğusunda kalır. Mezopotamya-Mısır ticaret hattı üzerindedir. Bunu Yaakov'la ilgili anlatılardan da görmekteyiz (31:21). Bu hat Dotan'dan geçmekteydi. Bu yolda özellikle baharat ticareti yapıldı. Bkz. aşağıda *Baharat*, *Pelesenk*, *Reçine* k.b.

Yişmaeli kervanı – Ya da “Arap kervanı”. Bkz. Divre Ayamim I 2:17, 27:30. Ayrıca bkz. p. 28 açık. Kardeşler, bunun bir Yişmaeli kervanı olduğunu, develerin görünüşlerinden anlamışlardır. Kervan Gilad'dan geldiği için, Mısır'a uzanan ticaret yollarında baharat taşıdığını varsaymışlardır (Ramban).

Raşi'nin aktardığı *Midraş*'a göre, Tora'nın kervanın yükünü açıklamasının bir sebebi vardır: Tanrı baharat yükü taşıyan bir kervanın geçmesini Yosef için ayarlamıştır. Normalde Yişmaeli kervanları neftyağı ve katran gibi ağır kokulu yükler taşırdı. Fakat

Tanrı, *Tsadik* Yosef'i bu rahatsız edici kokulardan uzak tutmak için, güzel kokulu baharatlar taşıyan bir kervan sağlamıştır.

Baharat – İbranice *Nehot*. Bkz. 43:11. Raşi bunun baharatlar için kullanılan genel bir terim olduğunu söyler. *Targum* bu sözcüğü *Şeaf* [bir tür sakız ya da balmumu] olarak çevirir (Raşi; krş. *Midraş* – *Bereşit Raba* 91). Sami dillerindeki benzerleri baz alındığında bu, *Papilionaceae* familyasından bodur ve dikenli bir çalılık olan *Astragalus* cinsinden elde edilen, aromatik bir öz sudur (krş. *Septuaginta*). Başka bir fikre göre bu keçi boynuzu familyasının bir üyesidir (*Lekah Tov*; İbn Yanah; Radak, *Şeraşim*).

Pelesenk – Balsam. İbranice *Tseri* ya da *Tsori*. Pelesenk, *Commiphora apobasamum* ağacının öz suyundan elde edilen bir tür reçinedir ve tütsü ile parfüm üretiminde kullanılır. Gilad pelesenki ile ünlüydü (Yirmeyau 8:22, 46:11).

Reçine – İbranice *Lot*. Bkz. 43:11. Sami dillerindeki benzerleri baz alındığında, genel olarak *labdanum* ya da *laudanum* ile bağdaştırılır. Bu, Türkçe'de laden olarak bilinen bir cinse mensup çeşitli kaya çalılardan elde edilen yumuşak ve koyu renkli bir reçine türüdür. Parfüm üretiminde kullanılır. *Midraş* bunu sakız, ya da fıstık

²¹ Reuven [bu sözleri] duyunca [Yosef'i] ellerinden kurtarmaya çalıştı. “*Can almak yok!*” dedi.

²² Reuven onlara “*Kan dökmeyin*” dedi. “*Onu çöldeki şu kuyuya atın; ama ona el uzatmayın*”. Onu ellerinden kurtarıp babasına geri götürme amacındaydı.

²³ Yosef kardeşlerine geldiği zaman, pelerinini – üzerindeki uzun ve renkli pelerini – Yosef'in üzerinden çıkardılar. ²⁴ Onu alıp kuyuya attılar. Kuyu boştu; içinde su yoktu.

²⁵ [Kardeşler] Yemek yemeğe oturdular. Gözlerini kaldırdıklarında, Gilad'dan gelmekte olan bir Yişmaeli kervanı gördüler. Develeri, Mısır'a götürmek üzere, baharat, pelesenk ve reçine taşımaktaydılar.

onlardan şüphelenecek ve onları sorularla bunaltıp doğruyu öğrenebilecektir. Ve elbette, bu gerçekleştiği takdirde oğullarına lanet okuyacaktır (Sforno).

Bakalım – Basit anlamıyla kardeşler bunu alaycı bir tavırla, “Yosef artık aile içinde sorun yarata-mayacak” düşüncesiyle söylemişlerdir. Alternatif olarak, “*Bakalım rüyaları gerçekten doğru mu – çünkü eğer Yosef gerçekten de Tanrı tarafından seçilmiş liderse, Tanrı ona bir zarar vermemize kesinlikle izin vermeyecektir*” (Ramban). *Midraş*'a göre ise “*Bakalım*” sözü Tanrı'ya aittir. Tanrı kardeşlerin planlarına karşılık şöyle demiştir: “Siz ‘onu öldürelim’ diyorsunuz. Ben ise fikrimi rüyalar yoluyla açıkladım bile. *Bakalım* kimin planı gerçekleşecek – sizinki mi, yoksa Benimki mi!”.

21. Reuven, “[Yosef'in] Kanını dökmeyelim” dememiş, kişisel olarak Yosef'e sempati duyduğu imajını vermekten kaçınmıştır. Bunun yerine genel terimlerle konuşmuş ve “*can almak yok*” demiştir. Bu şekilde, “Yosef umurumda değil; ben sizin katil konumuna girmenizi istemiyorum” imasında bulunma gayretindedir. Her ne kadar Reuven gerçekten Yosef'i kurtarma amacındaysa da, bu anda ona karşı özel bir sevgi ya da merhamet gösteriyor görünmesi, öfkeli kardeşleri tarafından suç ortaklığı şeklinde yorumlanabilecektir. Bu sebeple Reuven genel terimler kullanmaktadır.

Tora'da kaydedilmemiş de olsa, anlaşıldığı kadarıyla Reuven ve diğer kardeşler arasında bu konuda uzun bir konuşma geçmiş olmalıdır. Zira ileride Reuven kardeşlerini, Yosef'e zarar vermeme konusunda dil dökmesine karşın kendisini dinlememekle suçlayacaktır (42:22). Ancak sıradaki pasuktan da anlaşılabileceği gibi, Reuven tüm gayretine karşın, kardeşleri sadece soğukkanlı bir cinayet işlemekten alıkoyabilmiş, Yosef'in tam olarak kurtulmasını ise sağlayamamıştır (Ramban).

22. Kuyu – Su arama amacıyla kazılmış, ancak

sonuç vermemiş bir kuyu (*Tsavaat Zevulun* 2:7). Alternatif olarak “*çukur*” ya da “[*kurumuş*] *samuç*”.

Onu ellerinden kurtarıp... – Tora, Reuven'in tek arzusunun sonradan geri dönüp Yosef'i kurtarmak olduğuna bizzat tanıklık etmektedir. Zira Yosef'e bir şey olduğu takdirde, kardeşlerin en büyüğü olduğu için, Yaakov'un öncelikle kendisini sorumlu tutacağını bilmektedir (Raşi).

24. Onu alıp kuyuya attılar – “Alıp” sözcüğüyle ilgili olarak çeviriden çoğul anlam çıksa da, pasukta bu fiil tekildir. Başka bir deyişle tam çeviri “*Onu aldı ve onu kuyuya attılar*” şeklindedir. Bir açıklamaya göre işlemi yapan kişi Şimon'dur (*Midraş – Bereşit Raba* 84). Şimon'un Yosef tarafından özel olarak cezalandırılmasının sebebi de budur (42:24). Ancak başka bir fikre göre Yosef'i kuyuya nazikçe indiren, Reuven'dir (Josephus Flavius, *Antiquities* 2:3:2).

Yosef, bunu kendisine yapmamaları için kardeşlerine yalvarsa da (bkz. 42:21), ümitsiz bir azınlık teşkil ettiğinden herhangi bir fiziksel direniş göstermemiştir (Radak).

Kuyu boştu; içinde su yoktu – Eğer *kuyu boşsa*, içinde *su olmadığı* da açık değil midir? Buradaki gereksiz görünen kullanım aslında bir mesaj vermektedir: Kuyu “su açısından” boştur. Ama içinde başka şeyler vardır: Akrepler ve yılanlar (Raşi, *Talmud – Şabat* 22a). Fakat kardeşler kuyuda ölümcül hayvanların bulunduğunu biliyor olamazlar. Zira planı öneren Reuven'in amacı Yosef'i öldürmek değil, kurtarmaktır. Dahası, Yosef'in böyle bir kuyuda sağ kalabilmesi açık bir mucizedir. Dolayısıyla Yosef'i, içinde ölüme sebebiyet verecek hayvanların bulunduğu bir kuyuya attıktan sonra satmak üzere çıkaran kardeşler, eğer kuyunun içindekileri bilselerdi, mucizeyi fark ederler ve Tanrı'nın Yosef için araya girdiğini anlayarak tüm planlarından vazgeçerlerdi (*Mizrahi*).

כּוּ וַיֹּאמֶר יְהוֹדָה

26

אֶל-אָחִיו מִה-בָּצַע כִּי נִהְרָג אֶת-אָחִינוּ וְכָסִינוּ אֶת-דָּמּוֹ:

כִּי לָכֵן וְנִמְכְּרָנוּ לִישְׁמֵעָאֵלִים וַיִּדְּנוּ אֶל-תְּהִיבּוֹ כִּי-אָחִינוּ

בְּשָׂרָנוּ הוּא וַיִּשְׁמָעוּ אָחִיו: כֹּה וַיַּעֲבְרוּ אַנְשִׁים מְדִינִים סָחָרִים

וַיִּמְשְׁכוּ וַיַּעֲלוּ אֶת-יוֹסֵף מִן-הַבּוֹר וַיִּמְכְּרוּ אֶת-יוֹסֵף

לִישְׁמֵעָאֵלִים בְּעֶשְׂרִים כֶּסֶף וַיָּבִיאוּ אֶת-יוֹסֵף מִצְרַיִם:

כֹּט וַיֵּשֶׁב רְאוּבֵן אֶל-הַבּוֹר וְהִנֵּה אִין-יוֹסֵף בַּבּוֹר וַיִּקְרַע

אֶת-בִּגְדָיו: ־ וַיֵּשֶׁב אֶל-אָחִיו וַיֹּאמֶר הִילָד אֵינָנו וְאֲנִי אֲנִה

אֲנִי-בֵא:

önce davranmış ve Yosef'i götürerek Yişmaeliler'e satmışlardır. Yosef'in ileride "İbraniler'in ülkesinden zorla kaçırılmıştım" (40:15) şeklindeki sözleri bundan bahsediyor olabilir. Bu arada kardeşlerin gelip Yosef'in sahibi olarak satışta araya girmiş olmaları da mümkündür. Her durumda, Yosef kendi isteği dışında satılmıştır ve bu durumun birinci derecedeki sorumluları kardeşlerdir.

Yirmi parça gümüş karşılığında – Kardeşlerin, Yosef'in satışından elde ettikleri parayla kendilerine ayakkabı satın aldıklarına dair geleneksel bir bilgi mevcuttur (*Midraş – Tanhuma* 2; krş. *Tsavaat Zevulun* 3:2). Bir başka geleneksel bilgiye göre Yosef'in satışı Kipur günü gerçekleşmiştir (*Sefer Ayovelot* 34:13).

Kardeşler, Rahel'in ilk doğan çocuğunu 20 gümüş *dinar* [=5 gümüş *şekel*] karşılığında sattıklarından, bizler de *Behor* çocuklarımızın "fidyesini" [*Pidyon*] bu miktarı Koen'e vererek öderiz (Rabenu Behaye; bkz. *Bamidbar* 18:15-17 açk.). Bu şekilde, atalarımızın yaptığı hatayı affettirmiş oluruz. Diğer yandan, 20 parça gümüşte, 10 kardeşin her birine düşen pay 2 *dinar* [=yarım *şekel*] olduğundan, Tora, Bene-Yisrael'in her yıl Bet-Amikdaş'a yarım *şekel* bağışta bulunmasını emreder (bkz. *Şemot* 30:13; *Talmud Yeruşalmi – Şekalim* 2:3). Günümüzde Bet-Amikdaş ayakta olmadığından, bu bağışın anısına Purim bayramından hemen önce *Tsedaka* verilir. Zira Purim, Bet-Amikdaş'a bağış yapıldığı zamana denk gelir.

Oldukça eski dönemde işlenmiş bir günahın affı için tüm zamanlar boyunca *Behor* çocuklar için fide ödemeyi emretmesi, Tora'nın insan doğası-

na bakış açısını yansıtmaktadır. Atalarımız kadar üst düzeydeki kişilerin bile bu kadar ciddi kusurlar işleyebilmeleri, bizler için önemli bir ders teşkil etmektedir: "İstisnasız her insan, şahsen öncelik verdiği konulara bağlı olarak, kötü ve acımasız olmaya müsaittir". Kardeşler, Yosef'e karşı davranışlarının haklı ve doğru olduğuna gönülden inanmaktaydılar. Onlar gibi yüksek düzeydeki kişilerin bile bu denli hınçla hareket etmeleri, insan karakterinin sürekli dikkat ve özen gerektirdiğini kanıtlar niteliktedir. Hahamlarımız'ın öğrettiği gibi, Tanrı mitsvaları insanları saflaştırmak için vermiştir. Bizim görevimiz bu emirleri yerine getirmektir. Bunlardan aldığımız dersler, bilincimizin bir parçası haline gelip düşüncelerimizi ve davranışlarımızı saflaştırmalıdır.

☞ Olanları ifşa etmeme konusunda alınan bağlayıcı karar.

Tora'nın dini yetkililerden oluşan bir kurula vermiş olduğu yetkilerden biri, "**Herem** – *Men/Yasak/Boykot*"tur. **Herem**, herhangi bir kişiyi ya da hareketi *maHRuMiyet* kapsamına alma yetkisidir. Kardeşler de kendi aralarında, olup bitenleri Yaakov'a anlatmayı men eden bir **Herem** kararı almışlardır. *Sefer Hasidim*'e göre, bu karar Yosef'i bile bağlamaktaydı. Buna göre olayları bir mektupla babasına anlatmak bir yana, Yaakov'a dönme girişiminde bulunması bile, Yosef'in bu yasağa karşı gelmesi anlamına gelmekteydi. Bu da, Yosef'in Mısır'da bulunduğu 22 yıl boyunca, özellikle de yüksek mevkiye ulaştığında babasına neden hiç haber ulaştırmadığını açıklamaktadır. Yosef'in de bu **Herem**'e

²⁶ Yeuda kardeşlerine “*Kardeşimizi öldürüp kanını örtünce elimize ne geçecek?*” dedi.

²⁷ “*Gelin onu Yişmaeliler’e satalım. Böylece ona kendi elimizle zarar vermemiş oluruz. Ne de olsa o kardeşimiz, kanımız canımızdır*”. Kardeşleri kabul ettiler.

²⁸ Midyanlı tacirler [oldukları anlaşılan] adamlar geçerken, [kardeşler] Yosef’i kuyudan çektiler. Yirmi parça gümüş karşılığında Yosef’i Yişmaeliler’e sattılar. [Bu Midyanlı Yişmaeliler] Yosef’i Mısır’a getireceklerdi.

²⁹ Reuven kuyuya döndüğünde Yosef’in kuyuda olmadığını görünce [kederle] elbiselerini yırttı. ³⁰ Kardeşlerinin yanına dönüp “*Çocuk yok!*” dedi. “*Ya ben – ben nereye giderim şimdi?*”

ağacı familyasından *Pistacia lenticus* (krş. *Septuaginta*) cinsi sakız ağacının reçinesi olarak tanınlar (*Bereşit Raba* 91). *Targum*’un çevirisi *Letom* şeklindedir. Bu, *Mişna*’da (*Şevu’ot* 7:6) adı geçen bir türdür ve kestone (a.y. Rambam o.a.; İbn Yanah) ya da çamağacı (İbn Yanah; krş. Radak, *Şeraşim*) ile bağdaştırılır. Raşi ise “*nilüfer çiçeği*” demektedir.

26. Yeuda ... – Tora, tıpkı yukarıda Reuven için yaptığı gibi, bu noktada Yosef’in hayatını kurtardığı için Yeuda’dan söz etmektedir. Yosef’e karşı yapılan komplonun başını çekenlerin adını ise anmamaktadır (*Oznayim LaTora*).

Öldürüp ... – Yeuda’nın argümanı ile ilgili çeşitli açıklamalar vardır:

- Yeuda’ya göre, Yosef’i kuyuda bırakmak onu doğrudan öldürmek demek olmasa bile cinayettir. “Ölümünden elbette bizler sorumlu olacak ve adı birer katil gibi kanını örteceğiz!” (Ramban).

- “Onu ölüme terk edersek elimize ne geçecek? ‘İntikam’ın amacı, ya intikam alanın suçluyu cezalandırma konusundaki isteği tatmin etmek ya da olası başka suçlular için caydırıcı etki yaratmaktır. Oysa biz Yosef’i ölüme terk edersek, yaptığımız acımasızlık sebebiyle pişman olacak, sonuçta hiçbir tatmin sağlayamayacağız. Ayrıca burada caydırıcı bir durum da söz konusu değil; zira suçumuzu gizlemek amacıyla Yosef’in kanını saklamak zorunda kalacağımız için olaydan başka kimse haberdar olmayacak” (Sforno).

- “Yosef’i öldürmek, bize onu uzaklara göndermekten daha fazla yarar sağlamayacak. Öyleyse neden kardeşimizin kanını dökelim?” (Hirsch).

Kanını örtünce – “Ölümünü gizleyince/örtbas edince” (Raşi).

27. Gelin, onu Yişmaeliler’e satalım – “Yişmaeliler uzak bir ülkeye gidiyorlar, yaptığımız şey asla açığa çıkmayacaktır (p. 25, Ramban o.a.). Ayrıca onu satmakla, kendisini kat kat cezalandırmış olacağız. O bizim hükümdarımız olmak

istemişti; şimdi ise bir köle olacak” (Sforno).

28. Midyanlı tacirler – Bunlar, yukarıda sözü geçen Yişmaeliler’le aynıdır. Yaklaştıklarında Midyanlı oldukları anlaşılmıştır (İbn Ezra; Radak; krş. Josephus Flavius 2:3:3; *Sefer Ayoovelot* 34:11). Buna göre söz konusu kişiler, Midyan’da yaşayan Yişmaeliler’dir. Nitekim Midyanlıların başka bir yerde Yişmaeliler olarak adlandırıldıklarını görmekteyiz (*Şofetim* 8:24). Bunun sebebi Yişmael’in bütün kardeşlerine üstün gelmiş olması olabilir (25:18). İleride (p. 36) adı geçen Medaniler’in de Midyanlılar ile aynı kişiler olduğuna dair bir kaynak vardır (*Targum*). Dolayısıyla aynı kervan değişik yerlerde, Yişmaeli, Midyanlı ve Medani olarak adlandırılmaktadır. Buna göre kardeşler Yosef’i bu kervana satmışlar, kervan da onu Mısır’a götürerek Potifar’a satmıştır (p. 36, 39:1). Bu konudaki en basit açıklama budur.

Ancak başka bir görüşe göre Yişmaeliler ile Midyanlılar iki farklı gruptur. Burada Yişmaeli bir kervandan bahsedilirken, p. 25’te Midyanlılardan, p. 36’da ise Medaniler’den söz edilmektedir. 39:1’de ise sahneye tekrar Yişmaeliler çıkmaktadır. Raşi’ye göre, Yosef birden çok kez satılmıştır. Buna göre kardeşler Yosef’i kuyudan çıkarıp Yişmaeliler’e, onlar da Midyanlılar’a satmıştır. Eğer Medaniler Midyanlılar’la aynı kişiler değilse (bkz. p. 36 açık.), Midyanlılar Yosef’i onlara satmış ve Medaniler de “[Mısır’da değil] *Mısır’a*” – yani orada bir başkasına [olasılıkla Yişmaeliler’e] ya da köle pazarına satmışlardır. Anlaşıldığı kadarıyla pazarda [ya da Mısır’a girişte; bkz. 39:1] Yosef’i önce Yişmaeliler almışlar, olasılıkla üzerine belirli bir kar ekleyerek Potifar’a satmışlardır. Elbette Yişmaeliler ile Medaniler aynı kişilerse konu daha da açıktır. Yosef’in satılış zinciri konusunda başka açıklamalar da mevcuttur.

Kardeşler – Raşi. Bir başka açıklamaya göre Yosef’i kuyudan çıkaranlar Midyanlılar’dır (*Sefer Ayaşar*; Raşbam; Rabenu Behaye). Bu durumda belki kardeşler kuyuya gelene kadar Midyanlılar

- 31 **וַיִּקְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת יוֹסֵף וַיִּשְׁחֲטוּ שְׁעִיר עִזִּים**
 32 **וַיִּטְבְּלוּ אֶת־הַכֶּתֶנֶת בַּדָּם: וַיִּשְׁלְחוּ אֶת־כֶּתֶנֶת הַפָּסִים**
וַיָּבִיאוּ אֶל־אֲבִיהֶם וַיֹּאמְרוּ זֹאת מִצָּאֵנוּ הַכְּרִ"נָּא הַכֶּתֶנֶת
 33 **בְּנֵךְ הוּא אִם־לֹא: דג וַיִּכְרְה וַיֹּאמֶר כֶּתֶנֶת בְּנֵי חַיָּה רָעָה**
 34 **אֲכָלְתָּהּ טַרְף טַרְף יוֹסֵף: דד וַיִּקְרַע יַעֲקֹב שְׂמֹלְתּוֹ וַיִּשֶׂם שָׁק**
בְּמַתְנֵיו וַיִּתְּאֵבֵל עַל־בְּנוֹ יָמִים רַבִּים:

tutmakta ve üzerinde çuvallarla dolaşmakta olmasıdır (*Midraş*'tan alıntı yapan Raşi).

Reuven kuyunun yanına gelip Yosef'in ortalıkta olmadığını görüce aklı başından gider. "Çocuk yok! Ben Behor ve dolayısıyla ondan birinci derecede sorumlu kişi olarak, bu olayın babamda yaratacağı üzüntü yüzünden kaçmalıyım! Fakat nereye giderim?" (p. 30; Maarşal).

Kardeşlerin bu olayın babalarına yapacağı etkiyi bile düşünmemiş olmaları, Tanrı'nın Yosef'i Mısır'a getirme planının çaresiz birer piyonları olduklarını gösteren başka bir noktadır (*Oznaim Latora*). Herkesten çok Reuven'in suçluluk hissetmesi, baştan beri Yosef'in – ve Yaakov'un – düştüğü acıklı hal konusunda en duyarlı kişinin o olduğunu göstermektedir. Ve Yosef'i kurtarmayı gerçekten denediğinden, kendi kendini, kurtarma planını gerçekleştirme konusunda daha agresif davranmadığı için suçlamaktadır (Hirsch). Cömert insanlar her seferinde "daha çok verebilirdim" diye hayıflanırlar. Benzer şekilde duyarlı insanlar da hep "daha fazlasını yapabiliirdim" diye üzülmürlar.

31. Reuven'in fevranına karşılık olarak, kardeşler Yosef'in pelerinini kana bularlar ve böylece Yaakov'a onun sadece kayıp değil, *ölü* olduğunu kanıtlayacak bir "delil" yaratırlar. Reuven, aksi durumda Yaakov'un Behor olduğu için kendisini Yosef'i aramak üzere dünyanın diğer ucuna kadar göndereceğinden korkmuştur (*Or Ahayim*).

Gerçekte, kardeşler Yaakov'un derin ve teselli kabul etmeyen acısını gördükçe vicdan azabı çekecekler ve olaydan 22 yıl sonra bile, Mısır'a gittiklerinde Yosef'i arayacaklardır (bkz. 42:6-13 ačk.).

32. Pelerini [birileriyle] gönderdiler – Kardeşler pelerini Yaakov'a bizzat göstermemişler ve elçi kullanıp kimin gönderdiğini söylememesi-

ni tembihlemişlerdir. Tek söyleyecekleri "*Bunu bulduk*" olacaktır (Raşbam). Olası bir neden, babalarının haberi ilk öğrendiği sıradaki üzüntüsüne tanık olmak istememeleridir (Malbim). Bir görüşe göre "gönderenler" işin elebaşları olan Lea'nın oğulları, pelerini gösteren "elçiler" ise Bila ve Zilpa'nın oğullarıdır (*Targum Yonatan*).

Büyük ihtimalle, Yosef'e duydukları nefret bilindiğinden, Yaakov'un kendilerinden şüpheleneceğinden ve kurdukları komployu tahmin edebileceğinden korkmuşlardır (*Hizkuni*; Ramban). Ya da kötü haber getiren birer elçi olmak istememişlerdir (*Gur Arye*). Bir başka olasılık, kardeşlerin pelerini aralarından birinin evine göndermiş ve daha sonra kendileri gelerek babalarına göstermiş olmalarıdır (Ramban).

Pasukta "gönderdiler" şeklinde çevrilen *Vayşalehu* sözcüğü, "*Şalah* – [*Erucaria cinsi*] Dikenli Çalılık" sözcüğüyle bağlantılı olarak, "*Çalılarda siirikle-yerek parçaladılar*" anlamına da gelebilir. Bu durumda pasuğun alternatif çevirisi "[*Kardeşler*] *Pelerini yıpratıldılar*" şeklindedir. Amaç, Yosef'in bir hayvan tarafından parçalandığı senaryosunu daha inandırıcı kılmaktır (*Sforno*; *Daat Zekenim Mibaale Atosafot*). "*Lütfen tanımaya çalış*" sözleri Yeuda'ya aittir (a.k.; bkz. 38:25).

34. Yaakov elbiselerini yırttı – Bu, yas beliren bir harekettir. Yaakov ardından çuval bezi giymiştir – ki bu da matem kıyafetidir. Maari Weil'in *Alaha* ile ilgili sorulara yazdığı cevaplardan biri de, tehlikeli bir bölgeye elçi gönderen birinin, bu elçinin görev sırasında ölümü durumunda yas tutmakla yükümlü olduğu şeklindedir (Malbim).

Uzun bir süre – Raşi, *Talmud – Megila* 17a'ya dayanarak, Yaakov'un Yosef'e kavuşana kadar, tam 22 yıl boyunca yas tuttuğunu açıklar.

Atalar'ın ailesinde bu noktaya kadar hiçbir çocuk ölmemiştir, zira *Tsadikler*'in çocukları mübarek

- ³¹ [Kardeşler] Yosef'in pelerini aldılar; bir teke kesip, pelerini kana batırdılar.
- ³² Uzun ve renkli pelerini [birileriyle] gönderdiler ve [bu kişiler, pelerini] babalarına getirdiler. “*Bunu bulduk*” dediler. “*Lütfen tanımaya çalış. Oğlunun pelerini mi, değil mi?*”
- ³³ Tanıdı. “*Oğlunun pelerini bu!*” diye bağırdı. “*Vahşi bir hayvan onu yemiştir! Yosef kesinlikle parça parça oldu!*” ³⁴ Yaakov [kederle] elbiselerini yırttı ve üzerine çuval geçirdi. Oğlu için günler boyu yas tuttu.

tabi olmasının sebebi, yetkili 10 kişiden oluşan bir kurul bu tipte bir yasak koyduğu anda, yasağın tüm halk için geçerli olmasıdır. Dahası, bu olaylar sırasında henüz hayatta olan Yitshak, olup bitenleri *Ruah Akodeş* yoluyla bilmekte olmasına karşın, durumu Yaakov'a açıklayarak onun acısını dindirmek varken, o da bu **Herem** sebebiyle sessiz kalma durumundaydı. Ayrıca Raşi, *Midraş*'tan alıntı yaparak daha da ileri gider ve bu **Herem**'e Tanrı'nın bile bağlı kaldığını ve gerçeği Yaakov'a bu sebeple açıklamadığını belirtir.

☞ Yosef'e neden özellikle kardeşleri acı çek-tirmiştir?

Yosef'in satışı ile ilgili olay boyunca Tanrı'nın Eli'nin iş başında olduğunu görmekteyiz. Kardeşleri Yosef'i, hem kendileri, hem de ailenin birliği ve geleceği için bir tehdit olarak görüyorlardı. Öncelikle onu öldürmeyi tasarlamışlardır – ne de olsa ölü bir adam hükümdar olamayacaktır. Sonra da onu bir köle yapmak istemişlerdir – çünkü bir kölenin de hükümdar olma ihtimali yoktur. Fakat Tanrı'nın düşüncesi farklı yöndedir: Ne yaparlarsa yapsınlar, Yosef kral olacaktır. Hahamlarımız şunu öğretir:

Atamız Yaakov'un, Mısır'a, zincirlenmiş bir şekilde ve boyunduruk altında inmesi gerekecekti. Tanrı, "[Yaakov] Benim Behor oğlumdur. Onu [Mısır'a] böylesine utanç içinde mi indireyim? ... Bunun yerine oğlunu önden göndereceğim ve o da ardından gitmek zorunda kalacak" demiştir (Midraş – Bereşit Raba 86:2).

Fakat eğer Yosef illa Mısır'a gidecekse, ona yönelik bu kötü senaryonun aletleri, neden kardeşler olmak zorundaydı? Başka bir yol bulunamaz mıydı?

İnsanlar hayattaki seçimlerini iyilik yönünde yaptıklarında, Tanrı onları iyilik temalı senaryoların aleti yapar ve bunun için bir de ödülendirir. Fakat kötü olmayı seçtilerse, Tanrı onları bu kez kötü senaryoları gerçekleştirme konusunda temsilci durumuna sokar (*Talmud – Şabat 32a*). Önemli bir prensibe göre, insanların Tanrı'nın gözünde iyi mi kötü mü oldukları, kendi potansiyelleriyle paralel olarak değerlendirilir. Yüksek düzeydeki insanlar diğerlerinden çok

daha katı standartlarla ölçülürler; zira onlardan beklenen daha fazladır. Sıradan insanlar söz konusu olduğunda önemsenmeyen – hatta düşük düzeyli insanlar yapınca övülen bir takım davranışlar, Yaakov'un oğullarının düzeylerine göre “kötü” sayılabilir.

Kardeşlerin Yosef'i sevmemek için bir nedenleri olduğu doğrudur. Kendi görevleri ve Yosef'in davranışları hakkındaki kendi değerlendirmelerine göre, ondan nefret etmek için bile yeterli sebepleri vardır. Fakat yargıları, kıskançlıkları sebebiyle lekelidir; objektif değildir. Ve onların düzeyindeki kişilerin bir başkasını kıskanmaya hakları olmadığı için, Tanrı da onları Yosef'in Mısır'a gidişinde bu denli kalpsizce ve aktif rol oynayacakları şekilde birer araç haline getirmiştir. Paylarına, kardeşlerini satmak ve bu şekilde babalarını 22 süren kederli bir dönemin içine sokmanın utancı düşmüştür. Yaakov ve ailesinin Mısır'a gidecekleri Tanrı tarafından önceden söylenmiş olduğu için, Yosef oraya zaten gidecektir. Fakat kardeşler kendi düzeylerine uygun olmayan şekilde davranmasalar, Yosef'in ve babasının gözyaşlarının nedeni kendileri olmayacaktı.

Ne olursa olsun, belki kendileri fark etmemişlerdir ama bu acımasız davranışları, asıl bir sonuç vermiştir. Kardeşler temelde sadece doğruyu yapma amacıyla olan erdemli insanlar oldukları için, yanlış ve kötü davranışları bile iyi bir şekilde sonuçlanmıştır. Bu olumsuz hareketleri sayesinde, Yosef Mısır'dayken dünyayı kılıktan kurtarmış, Mısır'dan Çıkış'ın ve Sinay Dağı'ndaki muhteşem tecrübenin temellerini atmıştır.

31-36. Yaakov'a anlatılan versiyon. Kardeşlerini Yosef'i kuyuya atma konusunda ikna eden Reuven, Yosef'in satışı sırasında orada değildir. Aslında Reuven, Tora'nın da belirttiği üzere, sonradan gelip Yosef'i kurtarma niyetindedir. Bir görüşe göre, Yaakov'a yardım etmek için Beer Şeva'da bulunma sırası ondadır. Başka bir görüşe göre de, Reuven'in kardeşleriyle yemeğe katılmamasının, Yosef'in satışında da orada bulunmamasının sebebi, babasının özel hayatına karıştığı için (bkz. 35:22) pişmanlık duyduğundan oruç

כָּה וַיִּקְמוּ כָּל-בְּנָיו

וְכָל-בְּנֹתָיו לְנַחֲמוֹ וַיִּמָּאֵן לְהַתְנַחֵם וַיֹּאמֶר כִּי-אַרְדּוּ אֶל-בְּנֵי

אָבֶל שְׂאֵלָה וַיִּבְרַךְ אֹתוֹ אָבִיו: הִזּוּ וְהַמְדִּנִּים מִכְרוּ אֹתוֹ 36

אֶל-מִצְרַיִם לְפֹטִיפֶר סֶרְסִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הִטְבִּיחִים: פ

1 רביעי א וַיְהִי בַּעֲת הַהִוא וַיֵּרֶד יְהוּדָה מֵאֵת אָחִיו וַיֵּט

2 עַד-אִישׁ עַד־לָמִי וְשֹׁמֵן חִירָה: ב וַיֵּרָא-שָׁם יְהוּדָה בֶּת-אִישׁ

כְּנַעֲנִי וְשֹׁמֵן שׁוּעַ וַיִּקְחָהּ וַיָּבֵא אֵלֶיהָ:

babamıza geri götürmeyi önerseydin, seni dinlerdik!" diye suçlarlar. Kardeşleriyle arasında başgösteren bu tatsızlık üzerine, Yeuda aileden ayrılır ve Adulam'a yerleşir. Orada, Hira adlı biriyle iş ortaklığı kurar (Raşi).

Yaakov'un acı çekmesinde önemli bir sorumluluğa sahip olan Yeuda, bunun cezasını oğullarından ikisini kaybederek – dolayısıyla babasının çektiği acının aynısını çekerek – ödeyecektir (Sforno). Gerçekten de *Midraş*, Rabi Yohanan'ın sözlerine yer verir ve Yeuda'nın "**Mida Keneged Mida – Kısasa Kısas**" cezalandırıldığını söyler. Yeuda tarafından yönlendirilen kardeşler, babalarına gömleği göndererek "*Lütfen tanımayaya çalış*" (37:32) demişlerdi. Aynı şekilde Tamar da birlikteliklerini kanıtlamak için Yeuda'ya aynı soruyu sormuştur (p. 25).

Adulam – Şehem'in 76km. kadar güneyinde ve Hevron'un yaklaşık 20km. kuzeyinde bir şehir. Buralardaki Tel eş-Şeyh Madhur kasabasıyla ilişkilendirilir. Bkz. Yeosua 12:15, 15:35, Şemuel I 22:1, Şemuel II 23:13, Miha 1:15, Nehemya 11:30.

Hira – Yeuda'nın çobanlarına ustalık ediyordu (p. 12; *Tsavaat Yeuda* 8:1). Geleneksel bir bilgiye göre bir kişiden söz edildiğinde, ismi verilmeden önce "ismi ..." ifadesinin gelmesi, o kişinin dürüst biri olduğunu gösterir (*Midraş – Bamidbar Raba* 10; *Midraş – Ester Raba* 6:2). Dolayısıyla Hira'nın dürüst biri olduğu söylenebilir.

Dostluk kurdu – Bkz. p. 12, 20. Alternatif olarak "Adulam'lı, ismi Hira olan bir adama ulaşana kadar çadırını bir yerden bir yere taşıdı" (Radak).

2. **Şua** – Şoa, Babil'de yaşamış bir halkın da ismidir (Yeşaya 22:5, Yehezkel 23:23) ve dolayısıyla eğer kendisi bir Kenaani değil idiye,

bu halka mensup olabilir. Hakkında "ismi Şua'ydı" denmesi, onun dürüst biri olduğunu göstermektedir (*Sehel Tov*; bkz. ö.p. açk. *Hira* k.b.). Bir kaynağa göre Adulam kralıydı (*Tsavaat Yeuda* 8:2).

Tüccar – *Targum*; *Talmud – Pesahim* 50a; Raşi. Pasukta geçen sözcük **Kenaani**'dir. Fakat bu sözcük "**Kenaanlı**" anlamında değildir ve bir tüccarı ifade eder; bkz. Yeşaya 23:8, Osea 12:8, Zeharya 14:21, Mişle 26:24, İyov 40:50. Zira bu sözcüğü "**Kenaanlı**" anlamında algıladığımız takdirde, "Avraam Yitshak'ı, Yitshak da Yaakov'u Kenaanlı kadınlarla evlenmemeleri konusunda uyarırken, Yeuda gidip yine de Kenaanlı bir kadınla mı evlendi?" sorusu ortaya çıkacaktır. Yeuda'nın bunu yapmış olması olası olmadığından, sözcük "**tüccar**" anlamında olmalıdır.

Bu sıfat, "**Kana – Boyun eğdirme; itaat/pes ettirme**" kökünden geliyor olabilir; bu durumda sıkı pazarlık yapan birinden söz edilmektedir (Ramban; Radak, *Şeraşim*). Dolayısıyla Kutsal Topraklar'ın "**Kenaan Ülkesi**" olarak adlandırılmasının sebebi, Mezopotamya-Mısır ticaret hattı üzerinde oluşu olabilir. Bu durumda anlamı "Ticaret Ülkesi" olacaktır.

Alşeh, Tora'nın "**tüccar**" için özellikle bu beklenmedik sözcüğü kullanmasının sebebini, "[Noah tarafından] lanetlenmiş olan Kenaaniler arasında yaşamının, aile üzerindeki olumsuz etkisini vurgulamak' olarak gösterir. Bu da, birazdan göreceğimiz gibi Yeuda'nın bu kadından olan iki oğlunun neden günahkar olduklarını açıklamaktadır. Yahudi geleneği, çevrenin insan üzerindeki etkisinin önemini sürekli vurgular. Yahudiler, çocuklarını yüksek ahlak değerlerine sahip insanlar arasında yetiştirmek için fedakarlık yapmaya daima hazırdırlar.

Şua'nın gerçekten de bir Kenaani olduğu

³⁵ Tüm oğulları ve tüm kızları onu teselli etmeye çalıştılar; fakat o teselli bulmayı reddetti. “Mezara – oğlumun yanına inene kadar yas tutacağım” dedi. [Oğlu için] Bir babanın ağlayacağı kadar ağladı.

³⁶ Medaniler onu [Yosef’i] Mısır’a, Paro’nun memurlarından, muhafız birliği komutanı Potifar’a sattılar.

[74. Yeuda ve Tamar]

38

¹ Bu sıralarda Yeuda kardeşlerinden ayrıldı. Adulam’lı, ismi Hira olan bir adamla dostluk kurdu. ² Yeuda orada, ismi Şua olan bir tüccarın kızını gördü. Onunla evlendi ve gerdeğe girdi.

kılınmışlardır. Bu sebeple, Yosef’in “ölümünü”, kendisine verilen büyük bir ceza olarak gören Yaakov, çok uzun süre yas tutmuş ve teselli kabul etmemiştir. (38:7, Ramban o.a.).

35. Kızları – Yaakov’un kızlarından ilk bahis buradadır. *Midraş* bu konuda iki görüş öne sürer: Rabi Yeuda’ya göre, her bir oğlu, yanında ikiz bir kızkardeşe doğmuştur (35:17 açık.) ve Yaakov’u teselli edenler bu kızlardır. Rabi Nehemya’ya göre ise pasuk, Yaakov’un “kızları gibi olan” gelinlerinden (*Targum Yonatan*; *Midraş – Bereşit Raba* 84; Raşi) ve kızı Dina’dan bahsettiğini öne sürer (Ramban). Bunlar, Yaakov’un kız torunları da olabilir (İbn Ezra).

Bir babanın ağlayacağı kadar – Tam çeviriyle “Babası onun için ağladı”. Bazı çevirilere göre “Babası onun için bu şekilde ağladı”. Bir başka görüşe göre “Yitshak Yaakov için ağladı” (*Targum Yonatan*; *Midraş – Bereşit Raba* 84; Raşi; İbn Ezra). Tora’da verilen kronolojiye göre Yitshak, Yosef 29 yaşına gelene, yani satılışından 12 yıl sonrasına kadar halen hayattaydı.

36. Perekin sonu, Yosef’in birçok kez satıldığını vurgulamaktadır (yine de bkz. p. 28 açık.). Bu nedenle kardeşler onun izini tamamıyla kaybetmişlerdir. Yine de olasılıkla hepsi Yosef’in sonsuza kadar kayıp kalmayacağı hissini paylaşmaktadırlar. Bu nedenle, Yaakov’un acı çekmesine dayanamamışlar; zaman içinde bu işkencenin kayıp Yosef’in ortaya çıkmasıyla neşeye dönüşeceğine inanmışlardır. Fakat bu noktada, Atasal aile büyük bir umutsuzluk içindedir (Rabi Munk).

Medaniler – Anlaşıldığı kadarıyla Medaniler ve Midyanlılar farklı iki kabiledirler (25:2). Bir açıklamaya göre Midyanlılar Yosef’i Medaniler’e satmıştır (*Midraş – Bereşit Raba* 84; *Sefer Ayaşar*). Ancak başka kaynaklar burada sözleri geçen Medaniler’in, Midyanlılar ile aynı kişiler olduklarını belirtmektedir (*Targum*). Dahası, konunun

gidişatından Midyaniler’in, biraz önce sözü edilen Yişmaeliler [ya da Araplar] ile de aynı olabilecekleri anlaşılmaktadır (bkz. p. 28 açık.; bkz. 39:1; Ramban).

Muhafız birliği komutanı – Krş. Melahim 25:8, Yirmeyau 39:9. Dolayısıyla kraliyet hapishanesi, onun evinde bulunmaktadır; 40:13. Bir fikre göre baş cellattır (*Targum*; Saadya Gaon; Ramban; krş. Daniel 2:14). Başka otoriteler ise onun baş kasap (Raşi; İbn Ezra) ya da baş aşçı (Josephus Flavius 2:4:1; Şemuel I 9:23, 9:24) olduğu fikrindedir. Bir başka açıklama onun Elev rahibi olduğunu söylerken (*Sefer Ayovelot* 34:11), Potifar’ı, ileride adı geçen On rahibi Poti Fera ile bağdaştıranlar da vardır (bkz. 41:45).

Potifar – Bu, bir Mısır ismidir. *Pa-diu-par* sözcüğü eski Mısır dilinde “eve [=saraya] ait olan” demektir; dolayısıyla kahyalık, ya da saray içi bir görevi simgelemektedir. Eski Mısır dilinde *Par* sözcüğü “ev/saray” anlamındadır ve *Par-o* [firavun] (12:15) sözcüğünün de köküdür. Potifar ismi aynı zamanda eski yazıtlarda sıkça rastlanan *Pa-diu-ap-Ra* – “Ra’nın verdiği/bahsettiği” sözcüğüyle de ilişkili olabilir. Ra, eski Mısır inancında güneş tanrısıdır. İleride bahsi geçen Poti Fera’nın anlamı da benzerdir (41:45).

38.

Yeuda ve Tamar: Maşiah’ın ve Yisrael monarşisinin kökleri.

1. Ayrıldı – Tam çeviriyle “kardeşlerinin yanından indi”. Bu “iniş” semboliktir; zira kardeşleri bu noktada Yeuda’yı lider konumundan indirmişlerdir. Tora burada, Yosef’in anlatımına ara vermekte ve babalarını acı içinde gören kardeşlerin, Yosef’in başına gelenlerden Yeuda’yı sorumlu tutarak, onun kendi gözlerindeki itibarını düşürdüklerini belirtmektedir. Kardeşler Yeuda’yı “Onu satmamızı sen söyledin! Onu

ג וַתַּהַר וַתֵּלֶד בֶּן
 4 וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ עֹד: ד וַתַּהַר עֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ
 5 אוֹנָן: ה וַתִּסָּף עֹד וַתֵּלֶד בֶּן וַתִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ שִׁלָּה וְהָיָה
 6 בְּכִזִּיב בְּלִדְתָּהּ אֹתוֹ: ו וַיִּקַּח יְהוּדָה אִשָּׁה לְעַר בְּכוֹרוֹ וּשְׁמָהּ
 7 תָמָר: ז וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רָע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּמָּתְהוּ יְהוָה:
 8 ח וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְאוֹנָן בֶּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִירָה וַיְבִים אֹתָהּ וְהָקָם
 9 זֶרַע לְאַחִירָה: ט וַיֵּדַע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יְהִיָּה הַזֶּרַע וְהָיָה
 אֶם־בֶּא אֶל־אִשְׁתִּי אַחִיו וּשְׁחַת אֶרֶצָה לְבִלְתִּי נָתַן־זֶרַע
 10 לְאַחִיו: י וַיֵּרַע בְּעֵינֵי יְהוָה אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמָת גַּם־אֹתוֹ:
 11 יא וַיֹּאמֶר יְהוּדָה לְתָמָר כָּלְתִּי שְׁבִי אֶלְמָנָה בֵּית־אָבִיךָ
 עַד־יִגְדַּל שִׁלָּה בְנִי כִּי אָמַר פֶּן־יָמוּת גַּם־הוּא כְּאַחִיו וַתֵּלֶד
 תָמָר וַתֵּשֶׁב בֵּית אָבִיהָ:

evlenmelidir. Bu ikinci evlilikten doğacak olan oğul, ölen kişinin manevi oğlu sayılacaktır. **Yibum** yapmayı reddeden biri, kayınbiraderlik görevinden muaf olabilmek için **Halitsa** (bkz. a.y.) adlı bir tören gerçekleştirme seçeneğine sahiptir [Günümüzde böyle bir durum söz konusu olursa **Yibum** yapılmaz; sadece **Halitsa** uygulanır].

Ramban, **Yibum** sürecini Tora'nın esrarlarından biri olarak açıklar [zira **Yibum**'la bir bakıma; ölmüş erkek kardeş yeni bir hayat kazanmaktadır]. Tora'nın verilışinden önce bile, **Yibum**'un manevi yararları bilinmekteydi. O dönemde bu yükümlülük erkek kardeşlerin dışındaki akrabalar tarafından da yerine getirilebiliyordu. Yeuda da ileride göreceğimiz üzere [farkında olmadan da olsa] böyle yapmıştır.

Ağabeyine soy yetiştir – Başka bir deyişle “Ağabeyine [onun ismini sürdürecektir] soy yetiştir”. Doğacak çocuk, ölen kişinin ismiyle anılacaktır (Raşi).

9. Farkına varmıştı – Babasının sözleri bunu göstermekteydi (*Sehel Tov*; *Sefer Ayovelot* 41:5). Başka kaynaklar, onun Tamar'dan çocuk sahibi olmasını, annesinin istemediğini kaydeder

(*Tsavaat Yeuda* 10:6).

Yibum'un mistik öneminin farkında olan Onan, Tamar'la olan birlikteliğinden doğacak çocukların, Er'in bir anlamda reenkarne olması anlamına geleceğini bilmektedir. Ve bunun gerçekleşmesini sağlamayacak kadar da bencildir (otoritelerce açıklandığı şekilde, Ramban).

Boş yere toprağa – Doğum kontrolü ve özellikle masturbasyon ile ilgili yasaklamaların kaynağı burasıdır (*Talmud* – *Yevamot* 34b; *Nida* 13a; *Midraş* – *Bereşit Raba* 85) [Not: Bu yasaklar geneldir; sağlık problemleri ve diğer özel durumlarda nasıl davranılması gerektiği konusunda, uzman bir Rabi'ye başvurulmalıdır].

11. Yeuda, Şela'yı Tamar'la evlendirip Yibum görevini yerine getirmesine izin vermek yerine, Şela'nın henüz küçük olduğunu söyleyip Tamar'ı terslemiştir. Fakat Raşi'ye göre pasuk, bu reddin gerçek nedeninin, oğullarının ölümleriyle Tamar arasında doğrudan bir bağlantı olduğunu düşünmesi olduğunu açıklamaktadır.

Ramban ise bu görüşe katılmamakta, pasuktaki sözcüklerin farklı anlaşılması gerektiğini öne sürmektedir. Zira Yeuda, Er ve Onan'ın kendi günahları yüzünden öldüklerini biliyor olmalıdır.

³ [Kadın] Hamile kalıp bir oğul doğurdu. [Yeuda, çocuğun] İsmi Er koydu. ⁴ [Eşi] Bir daha hamile kalıp bir oğul doğurdu ve adını Onan koydu. ⁵ Bir oğul daha doğurdu ve adını Şela koydu. Onu doğurduğu sırada [Yeuda] Keziv'deydi.

⁶ Yeuda, Behor oğlu Er'e bir eş aldı; ismi Tamar'dı. ⁷ Yeuda'nın Behor oğlu Er, Tanrı'nın gözünde kötüydü; ve Tanrı [bu yüzden] onun ölmesini sağladı. ⁸ Yeuda, Onan'a "Ağabeyinin eşiyle evlen ve böylece ona karşı kayınbiraderlik görevini yerine getir. Ağabeyine soy yetiştir" dedi. ⁹ Ancak Onan, çocuğun kendisine ait sayılmayacağını farkına varmıştı. Bu sebeple ağabeyinin eşiyle birlikte olduğu zaman, ağabeyine çocuk vermemek için, [spermasının] boş yere toprağa gitmesini sağlıyordu. ¹⁰ Bu yaptığı, Tanrı'nın gözünde kötüydü; bu yüzden [Tanrı] onun da ölmesini sağladı.

¹¹ Yeuda, gelini Tamar'a "Oğlum Şela büyüyene kadar babanın evinde dul olarak otur" dedi. Çünkü "Bari o [Şela] da kardeşleri gibi ölmesin" diye düşünüyordu. düşündüğü için onu oyalıyordu. Bunun üzerine Tamar gidip babasının evinde oturmaya başladı.

görüşünde olanlar da mevcuttur (Saadya Gaon; İbn Ezra; *Sefer Ayaşar* s. 126; *Sefer Ayovelot* 34:20). Bkz. Divre Ayamim I 2:3 (*Targum*; Malbim o.a.).

Kızı – Bu kadının ismi bir kaynağa göre Alyat (*Sefer Ayaşar* s. 126), başkalarına göre ise Bat Şua'dır [=Şua'nın Kızı] (*Sefer Ayovelot* 34:20, krş. p. 12; Divre Ayamim I 2:3).

3-5. Yeuda ve Bat-Şua'nın kısa aralıklarla üç oğlu olur. Yeuda ilkine, "**Er** – Uyan" ismini verir. Bat-Şua ikinci çocuklarına, yakınma ve üzüntüyü çağrıştıran (Ramban) **Onan** ismini verir. *Midraş*sal görüşle, **Er**'in ismi onun zamansız ölümünü veya çocuksuzluğunu [= **Ariri**; bkz. 15:2 açık. Bu sözcük **Er** ile aynı kökten gelir], **Onan**'inki ise, hem kendine vereceği ıstırapı hem de ebeveynine yaşatacağı üzüntüyü belirtmektedir.

5. Keziv – Büyük olasılıkla Akziv, Ahziv (Yeoşua 15:44, Miha 1:14) ya da Kezeba (Divre Ayamim I 4:22) isimli, Adulam'ın 5.5km. kadar güneybatısında bulunan bir kent. Tel el-Beida ile özdeşleştirilir.

Raşi, üçüncü çocuğun doğum yerinin neden belirtildiğini tam olarak anlayamadığını belirtir ve bu yerin isminin, Bat-Şua'nın orada başına gelen talihsizliği vurgulayacak nitelikte olabileceğini söyler. Zira Şela'yı doğurduktan sonra Bat-Şua'nın başka çocuğu olmayacaktır. Bu da, "**Keziv** – *Bitiş/Başarısızlık/Yalan*" sözcüğüyle ima edilmektedir (Raşi).

Atalar'ın ve çocuklarının çoğunlukla bilinçsizce sarfettikleri birçok söz, geleceğe yönelik imalarla doludur. Bu da, onların peygamberlik ruhuyla ne kadar içiçe olduklarını ve sürekli gelecek hakkında işaretler verdiklerini göstermektedir (*Sehel Tov*).

6-10. Yeuda'nın oğulları Tamar'la evleniyor, ama günahlarından dolayı ölüyorlar. Er evlendiğinde çok gençtir. Zira bu bölümde anlatılan bütün olaylar, Yosef'in satılışıyla Yaakov'un Mısır'a gidişi arasında geçen 22 yıl zarfında gerçekleşmiştir (*Seder Olam*).

Tora, Er ve Onan'ın, kötülüklerinden dolayı öldüklerini belirtmektedir. Günahları p. 9'da açıklanmaktadır. Tamar çok güzel bir kadındır. Er ve Onan, onun bu güzelliğinin hamilelikle bozulmasını istememişler; bu yüzden spermalarını harcamışlardır. Bu, normalde de çok ciddi olan ve Tanrı'nın, onların Yaakov'un torunları ve Yeuda'nın oğulları olması sebebiyle daha da ciddi kabul ettiği günah sebebiyle, ikisi de ölümle cezalandırılmışlardır (Raşi).

6. Tamar – Tam anlamıyla "*Hurma [ağacı]*". Tamar, Yeuda'nın oğullarının ve David hanedanının annesi olmuştur (bkz. p. 29 açık.). Bu isme Kral David'in ailesinde bir kez daha rastlanmaktadır (Şemuel I 13:1). Hakkında "*ismi Tamar'dı*" denmesi, dürüst biri olduğunu göstermektedir.

Midraş'a göre Tamar, Noah'ın oğlu Şem'in soyundan gelmekteydi (*Bereşit Raba* 85:10). Yisrael tarihinde bu kadar merkezi yere sahip olan birinin, Kenaanlı kökene sahip olması zaten beklenemez. Dolayısıyla Tamar'ın Kenaan'da yaşayan, ama Kenaani olmayan bir kişinin kızı olduğu açıktır. Bazıları onun Aram Naarayim'li olduğunu belirtir (*Tsavaat Yeuda* 10:1; *Sefer Ayovelot* 41:1).

8. Kayınbiraderlik görevi – İbranice **Yibum**; bkz. Rut 1:15. Bir açıklamaya göre **Yibum** uygulamasını başlatan kişi Yeuda'dır (*Midraş* – *Bereşit Raba* 85). **Yibum** kurallarıyla ilgili ayrıntılar için bkz. Devarim 25:5 v.d. Özetle; bir erkek, çocuğu olmadan ölürse, erkek kardeşi, onun dul karısıyla

יב וַיִּרְבּוּ הַיָּמִים וַתָּמָת בֶּת־שׁוּעַ
 אִשְׁת־יְהוּדָה וַיִּנָּחַם יְהוּדָה וַיַּעַל עַל־גִּזְזֵי צֹאנוֹ הוּא וַחֲיָרָה
 13 רָעָהוּ הָעֶדְלָמִי תִמְנָתָהּ: יג וַיַּגֵּד לְתָמָר לֵאמֹר הִנֵּה חָמִיד
 14 עָלָה תִמְנָתָהּ לָגֵז צֹאנוֹ: יד וַתִּסֹּר בְּגָדֶיהָ אֶלְמָנוּתָהּ מֵעַלֶיהָ
 וַתִּכְסֵּם בַּצֵּעִיהָ וַתַּתְּעֵלָהּ וַתִּשָּׁב בְּפֶתַח עֵינִים אֲשֶׁר עַל־דָּרָךְ
 תִּמְנָתָהּ כִּי רָאִתָּהּ כִּי־גָדַל שָׁלָהּ וְהוּא לֹא־נִתְּנָהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

gelebilecek tüm sorulara, kendine özgü şifreli diliyle cevap vermektedir:

- Her ne kadar Tora'nın verilişinden önce evlilik kuralları yok ve anlaşılan bir çift birlikte olabiliyor idiye de, Yeuda'nın düzeyindeki birinden bir fahişenin yanından bile geçmesini beklemeyiz. Nitekim "Yeuda Tamar'ı pas geçmeyi düşünmüştü". Fakat kadının, erkekleri cezbetme amacıyla olan fahişelerden beklenenin aksine yüzünü örttüğünü görmesi (bkz. p. 15 açk.), Yeuda'nın ilgisini çekmiştir. İşte tam bu sırada "Tanrı, Yeuda'yı tuzağa düşürmek için şehvet meleğini gönderdi".

- İnsanın tüm istek ve dürtüleri, birer "melek" sınıfındadır. Ancak hangisini dinleyeceği konusundaki kararı "kendisi" verir. Yeuda'nın durumunda Tanrı, "şehvet meleğini" özellikle göndermiş, yani Yeuda'nın şehvet duygularını en üst düzeye çıkarmış ve buna karşı koyamayacak hale getirmiştir. Pasukta "onun yoluna doğru saptı" (p. 16) için kullanılan sözcük, "kendi isteğiyle sapmak" anlamındaki **Lasur** değil (bkz. 19:3), Bilam'ın dişi eşeğinde (**VaTet**; Bamidbar 22:23) olduğu gibi "sapmaya zorlanmak" anlamındaki **Lintot** fiilidir [pasukta **VaYet**]. Midraş'ın en sonda "zorlanmıştı" sözünü kullanmasının sebebi budur.

- Tanrı Yeuda'yı neden "zorlamıştır"? Tamar'ın, Yeuda'nın soyundan biriyle birleşerek Yisrael krallığının annesi olması gerekiyordu: "Krallar nereden çıkacak? Büyük adamlar [=peygamberler; örneğin Yeşayau] nereden çıkacak?". Bu sözleri aslında bir melek gelip Yeuda'ya söylemiş değildir. Zira önce de belirtildiği gibi ortada bir melek yoktur. Bu, bizim sorumuza bir cevaptır: Er ve Onan'la gerçekleşmeyen "Yisrael krallığının temel atma töreni", Yeuda yoluyla gerçekleşmek durumundadır.

- Ya Yeuda'nın "özgür seçim hakkı"na ne olmuştu? "Kralların kalpleri Tanrı'nın elindedir" (Mişle).

Tanrı, tarihin akışını belirlemek amacıyla, bazen önemli mevkilerdeki insanların seçim hakkını askıya alır. Tarihte kilit konumunda olan Yeuda için de böyle olmuştur. Ancak önce de belirtildiği üzere bu onun için bir günah değildir; zira Tora henüz verilmemiştir.

- Herhangi bir insan "Beni Tanrı zorladı" iddiasıyla benzeri ya da başka bir hatalı davranışta bulunabilir mi? Elbette hayır. Günümüzde kuralar bellidir ve dürtülerimiz ne derse desin, hem doğru ve yanlış konusundaki "karar", hem de "doğruyu" seçme konusundaki sorumluluk bize aittir. Nitekim kanuni olarak günah işlememiş olmasına karşın, yaptığını yine de kendisine yakıştırmayan Yeuda da hiçbir şekilde böyle bir bahaneye sığınmamış ve sorumluluğu üstlenmiştir (p. 26).

14. Enayim – Tam anlamıyla "Çift Kuyı", "Çift Pınar" ya da "Çift Göz". Bazıları Enayim ile Yeşua 15:34'te sözü geçen Enayim'in aynı yer olduğunu belirtirler. p. 21'de yine Enayim olarak geçmektedir. Çeşitli açıklamalara göre bu, aralarında bir kapı bulunan iki su kuyusu (İbn Ezra), ya da yol ayrımı üzerinde yer alan tek bir kuyudur (Raşi). Bir görüş, söz konusu ismi "Açık Gözler" olarak açıklar ve burasının açık ve görülebilir bir yer olduğunu belirtir (Raşbam; Radak; krş. *Targum; Lekah Tov; Sehel Tov*).

Onunla evlendirilmediğini görmüştü – Bu, Tamar'ın neden böylesine ağırbaşlılıktan uzak bir davranış içine girdiğini açıklamaktadır. Tamar, Yeuda'nın ailesinden çocuk sahibi olma hakkını sonuna kadar korumaya kararlıdır (Raşi). Ve bu Şela yoluyla gerçekleşmeyeceğine göre, kalan tek seçenek Yeuda'dır (*Gur Arye*). Bu da Tanrı'nın planının bir bölümüdür. Zira Yeuda, oğlu Şela'dan daha saf ve *Tsadik* bir kişidir ve Maşiah'ın ait olacağı hanedanın oluşmasında Tamar'ın ortağı olmaya daha uygundur (Sforno).

¹² Uzun bir süre geçti ve Yeuda'nın eşi, Şua'nın kızı öldü. Yeuda teselli bulduktan sonra, dostu Adulam'lı Hira ile birlikte, davar sürülerini kırkanlara [nezaret etmek üzere], Timna'ya çıktı. ¹³ Tamar'a "Kayınpederin, sürüsünü kırmak için Timna'ya çıkıyor" haberi verildi. ¹⁴ Bunun üzerine üzerinden dullara özgü elbiselerini çıkardı ve kendisini bir peçeyle örtterek, tanınmayacak şekilde sarındı. Timna yolunda bulunan Enayim'in girişinde oturdu. Çünkü [Tamar,] Şela büyümüş olmasına rağmen hala onunla evlendirilmediğini görmüştü.

Dolayısıyla aslında Yeuda'nın ağzından çıkanlarla düşünceleri birbiriyle tutarlıdır. Şela'nın henüz yeteri kadar olgunlaşmadığından endişelenmekte ve kardeşlerinin yaptığı hatayı yapmasından çekinmektedir. Şela daha büyük ve daha akıllı olduğu zaman, onları örnek almaması gerektiğini anlayacaktır.

Diye düşünüyordu – Tam çeviriyle "diyordu". Raşi'nin görüşü doğrultusunda alternatif çeviri: "diye düşündüğü için onu oyalıyordu" (Raşi; Sefer Ayaşar s. 128).

12. Davar sürülerini kırkanlara [nezaret etmek üzere] – Raşi. Seçkin bir adamın davranışının kırılması, bu dönemlerde fakir halka açık ziyafetlerle kutlanan coşkulu bir olaydır (Ramban).

Timna – Adulam'ın 7.5km. kadar kuzeydoğusunda, günümüzde Tibna olarak bilinen bir kent. Bkz. Yeşua 15:57, Divre Ayamim II 28:18.

14-19. Alaha perspektifinden Yeuda'nın davranışı.

Yeuda'nın davranışı, yaşadığı dönem baz alınarak değerlendirilmelidir. Ramban'ın yazdığı gibi (İşut [Evlilik Kurumu] kuralları 1:4), Tora verilmeden önce – tıpkı Kaşer olmayan yiyecekleri yemenin olduğu gibi – bir erkeğin, bir fahişeye ya da bağlantısı olmayan herhangi bir kadınla birlikte olması yasak değildi.

Kanuni Evlilik kurumu Tora'nın verilmesiyle ortaya çıkmıştır. Bundan önce ise, bir erkekle bir kadın anlaşıkları takdirde birlikte yaşayabilirlerdi. Ataların – ve ailelerinin – henüz verilmeden önce bile Tora'ya uydıkları biliniyorsa da, bunu kendi istekleriyle yapıyorlardı. Başka bir deyişle, bazı zamanlarda o dönemde kabul edilen normlara göre hareket etmeleri kendi isteklerine bağlıydı. Sonuç olarak, Yeuda bir fahişe ile birlikte olmak istediği takdirde, Tora'nın standartlarına bağlı kalmak zorunda değildi.

Tamar'la Yeuda'nın birleşiminin ahlaki dayanağı.

İnsanoğlunun tarihi, iyi ve kötü arasındaki ebedi

mücadeleden oluşur. İyilik potansiyelinin muazzam şekilde arttığı zamanlarda, kötülüğe ait kuvvetler, barikatlara arkasını dayamış bir ordu gibi inatçı ve kararlı bir şekilde karşılık verir. Tamar, İlahi kararla David hanedanının Annesi olarak belirlenmiş olan büyük ve erdemli bir kadındı.

Yeuda'nın gelini oluşunun bir rastlantı olmadığına farkındaydı ve kraliyet ailesinin oluşumunda başrol oynaması gerektiğini biliyordu. David hanedanının ve dolayısıyla Maşiah'ın tohumu Tamar'ın Yeuda'nın oğluyla evlenmesi sonucu oluşma aşamasındayken, kötülüğü simgeleyen Satan, alışılmadık bir direniş göstermiş, Er ve Onan'ın, normal insani şehvet standartlarını bile aşan günahlar işlemeleri için akıllarını çelmeyi başarmıştır. Bunun sonucunda Yeuda'nın en büyük iki oğlunun yeterli değerde olmadıkları anlaşılmıştır.

Yeuda'nın da Tamar'ı evden uzaklaştırmasıyla, olayların normal seyrinde Tamar artık tablodan çıkmıştır ve Yeuda'nın ailesinden herhangi biriyle evlenmeyecektir. Bu, onun, manevi kaderini yerine getirememesi anlamına gelmektedir.

Fakat Tamar pes etmez. Kendisi ve Yeuda-ailesi arasında bir türlü gerçekleşememiş olan birleşmeyi tamamlamak için, gelenek dışı – hatta tatsız yollar bulması gerektiğine karar verir. Bir fahişe gibi davranarak Yeuda'nın aklını çelmeyi dener. Fakat bu kandırmaca bile, olayların normal seyrinde başarılı olamayacaktır; zira Yeuda düzeyindeki birinin, ahlaksızlık düzeylerine kadar alçalması söz konusu değildir. Midraş bu noktada Tanrı'nın duruma el koyduğunu belirtmektedir:

Rabi Yohanan [şöyle] dedi: Yeuda Tamar'ı pas geçmeyi düşünmüştü. Fakat Kutsal-Ve-Mübarek Olan [Tanrı], Yeuda'yı tuzağa düşürmesi için şehvet meleşini gönderdi. Melek Yeuda'ya "Nereye gidiyorsun?" dedi. "Krallar nereden çıkacak? Büyük adamlar nereden çıkacak?" Yeuda Tamar'a gitmeye [ancak o zaman] karar verdi. Kendi iyi niyetine karşı gelmeye [Tanrı tarafından] zorlanmıştı (Midraş – Bereşit Raba 85:8).

Midraş bu şaşırtıcı olayla ilgili olarak, aklımıza

15-16 טו ויראנה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה: טז ויט
 אליה אלההדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע
 17 כי כלתו הוא ותאמר מה-תתן-לי כי תבוא אלי: יז ויאמר
 אנכי אשלח גדי-עזים מן-הצאן ותאמר אם-תתן ערבון עד
 18 שִׁלְחָה: יח ויאמר מה הערבון אשר אתן-לך ותאמר חתמך
 ופתילך ומטה אשר בידך ויתן-לה ויבא אליה ותהר לו:
 19 יט ותקם ותלך ותסר צעיפה מעליה ותלבש בגדי אלמנותה:
 20 כ וישלח יהודה את-גדי העזים ביד רעהו העדלמי לקחת
 21 הערבון מיד האשה ולא מצאה: כא וישאל את-אנשי מקמה
 לאמר איזה הקדשה הוא בעיניכם על-הדרך ויאמרו
 22 לא-היתה בזה קדשה: כב וישב אלהיהודה ויאמר לא
 מצאתיה וגם אנשי המקום אמרו לא-היתה בזה קדשה:
 23 כג ויאמר יהודה תקח-לה פן נהיה לבוז הנח שלחתי הגדי
 הזה ואתה לא מצאתה:

bahsedilmektedir. *Berešit Rabati*, bununla ilgili olarak iki taban tabana zıt görüş öne sürer: İlkine göre, Hiram'ın isminin gizli tutulmasının nedeni, Yeuda'ya kayıtsız şartsız sadık bir şekilde davranmasından dolayı kendisine gösterilen bir saygıdır. Zira bu yaptığı pek de onurlu bir görev değildir ve bunu sadece Yeuda'ya duyduğu sevgi ve arkadaşlığından dolayı yapmıştır. İkinci görüşe göre ise, isminin belirtilmemesi, bu olaya karışmasından dolayı kendisine yönelik bir tür protestodur.

21. Kutsal-fahişe – İbranice *Kedeša*. Devarim 23:18 ve 23:19, o dönemde bu tipteki fahişelerin ücretlerinin putperest kurbanlar için kullanıldığını ima etmektedir. “*Kadoš* – *Kutsal*” sözcüğüyle bağlantılı olan *Kedeša* sözcüğü, Oşea 4:14'te kurban ifade etmektedir. Bkz. Bamidbar 25:1, 25:2.

Antik kaynaklar, Emori ulusunun geleneğinin, genç kızların evlenmeden önce yedi gün boyunca fahişelik yapmalarını gerektirdiğini kaydeder

(*Tsavaat Yeuda* 12:2; krş. Herodotus 1:199; *Talmud* – *Ketubot* 3b). Yeuda'nın Tamar'a olan ilgisi kutsal değil normal bir fahişeye yönelik olduğu için, p. 15'te doğrudan “*Zona* – [Normal] Fahişe” sözcüğü kullanılmaktadır.

23. Bari alay konusu olmayız – “Mühür kuşak ve asayı bu kadar önemsiz bir şey karşılığında rehin verdiğimiz için maskara olmayız” (İbn Ezra).

Yeuda yasal olmayan bir şey yapmamıştır ve Tamar'a vermiş olduğu şeyler, vaad etmiş olduğu oğlaktan çok daha değerlidir. Bu açıdan, araştırıp fahişeyi bularak, rehin bıraktıklarını geri almaya hakkı vardır. Ama Yeuda yine de, rehin bıraktıklarını feda etmeye hazırdır. Zira cinsellikle ilgili konuları alenen konuşmak, yasak bir davranışı içermese bile, uygunsuzdur (Rambam, *More Nevuim*). Bunun, çağımızdaki normlarla olan bariz tezatı dikkat çekicidir.

- ¹⁵ Yeuda onu görünce, onun bir fahişe olduğunu düşündü; çünkü yüzünü örtmüştü.
- ¹⁶ Onun yönünde yola saptı ve
 “Haydi lütfen; seninle birlikte olmama izin ver” dedi; çünkü onun, gelini olduğunu fark etmemişti.
 [Tamar] “Benimle birlikte olursan bana ne vereceksin?” dedi.
¹⁷ “Sürüden bir oğlak gönderirim”
 “Onu gönderene kadar teminat olarak bir şey verirsen [olur]”
¹⁸ “Sana teminat olarak ne vereyim?”
 “Mühürün, kuşağın ve elindeki asan”.
 [Yeuda, istediklerini] Ona verdi ve onunla birlikte oldu. [Tamar] Ondan hamile kaldı.
¹⁹ Sonra kalkıp gitti, peçesini üzerinden çıkardı ve dullara özgü elbiselerini tekrar giydi.
²⁰ Yeuda, kadının elinden teminat olarak verdiklerini almak için, Adulam’lı dostunun aracılığıyla oğlağı gönderdi; ancak [dostu] onu bulamadı. ²¹ [Arkadaşı, Tamar’ın] Bulunduğu yerin insanlarına “Enayim’de yol üzerindeki kutsal-fahişe nerede?” diye sordu.
 “Burada bir kutsal-fahişe yoktu” diye cevap verdiler.
²² Yeuda’ya döndü ve “Onu bulamadım” dedi. “Oranın insanları da orada bir kutsal-fahişe olmadığını söylediler”.
²³ Yeuda “[Teminat] Onda kalsın” dedi. “Bari alay konusu olmayız. Gördün; [söz verdiğim gibi] bu oğlağı gönderdim; ama sen onu bulamadın”.

15. Fahişe – Bkz. p. 21 açık.

Çünkü yüzünü örtmüştü – Basit anlamla, Tamar’ın bu noktada yüzünü örtmüş olması Yeuda’nın onu tanımasını engellemiştir. Diğer yandan *Talmud*’a (*Sota* 10b) göre ise, Yeuda’nın onu şimdi tanımamasının sebebi, Tamar’ın, mazbut kişiliği sebebiyle “Yeuda’nın evinde gelin olduğu süre içinde” yüzünü hep örtülü tutmuş olmasıdır. Başka bir deyişle, bu ikinci açıklamaya göre “çünkü yüzünü örtmüştü” sözcükleri, şu anı değil, geçmişteki durumu tanımlamaktadır. Dolayısıyla Yeuda onu hiçbir zaman tanımamıştır (Raşi).

Alternatif olarak; kutsal-fahişelerin (bkz. p. 21 açık.) yüzlerini örtmeleri gelenektir (Ramban; Rabenu Behaye). Antik kaynaklar bunun, yüzü ve başı tamamen örten sık gözlü bir file ile yapıldığını belirtirler (Herodotus 1:199). Dolayısıyla bir fahişenin, yüzünü örtmesi o kadar da garip olmayabilir.

16. Bana ne vereceksin? – Tamar’ın istediği para değildir ve önerilse reddedecektir. Asıl istediği, beraber olduğu kişinin Yeuda olduğunu daha sonraları kanıtlayacak özel bir şeydir; zira böylece ileride, hamileliği bir **Yibum** olarak görülecektir (Sforno; bkz. p. 8 açık.). [Tanrı’nın durumu yönlendiriyor olması sebebiyle (Abravanel)] Yeuda’nın kadına karşı hissettiği arzu o kadar büyüktür ki, Tamar’a sonradan vereceği tek bir keçinin karşılığı olarak (İbn Ezra), çok değerli ve kendisi-

ni kesinlikle tanıttacak tam üç adet eşya vermekte bir sakınca görmemiştir.

Midraş’a göre Tanrı Yeuda için şöyle demiştir: “Sen babanı bir keçi kullanarak aldattın (37:31). Tamar da seni bir keçi kullanarak aldatacak!” (*Midraş – Bereşit Raba* 85:11).

18. Kuşak – Saadya Gaon; Raşbam. İbranice **Petila**. Alternatif olarak “manto” (*Targum*; Raşi), “kapuşon” (Radak) ya da asillere özgü bir “pelerin” (Ramban; krş. *Tsavaat Yeuda* 12:4) olarak çevrilebilir.

Antik kaynaklar, o dönemde Ortadoğu insanların, ayaklarına kadar uzanan bir entari üzerine, kısa beyaz bir manto giydiklerini, her zaman bir mühür taşıdıklarını ve üst bölümü eğimli bir asa ile gezdiklerini belirtirler (Herodotus 1:195). Bu durumda **Petila**, beyaz manto olacaktır. Başka kayanaklar **Petila**’yı bir sicim olarak açıklarlar (bkz. *Bamidbar* 15:38) ve mühürün davarı işaretlemek, sicimin onları bağlamak, asanın ise çoban olarak onları kaçarken yakalayabilmek için olduğunu belirtirler (*Sehel Tov*).

19. Kalkıp... – İbranice **Vatakom**. Bu sözcük “yükseldi” şeklinde de çevrilebilir. Bu birleşmeden krallar ve peygamberler oluşacağından, Tamar manevi açıdan “yükselemiştir” (*Lekah Tov*).

20. Hira’nın ismi burada belirtilmemekte, kendisinden sadece “Yeuda’nın dostu” olarak

כַּד וַיְהִי | כַּמְשָׁלֶשׁ חֲדָשִׁים וַיֵּגֶד 24
 לַיהוּדָה לְאֹמֶר זָנְתָה תָמָר כַּלְתָּךְ וְגַם הֵנָּה הָרָה לְזִנוּנִים
 וַיֹּאמֶר יְהוּדָה הִזְצִיאוּהָ וְתִשְׁרָף: כֹּה הָיָא מוֹצֵאת וְהִיא שָׁלְחָה 25
 אֶל-חַמְלִיהָ לְאֹמֶר לְאִישׁ אֲשֶׁר-אֵלָּה לּוֹ אֲנֹכִי הָרָה וְתֹאמֶר
 הֶכֶר-נָא לְמִי הַחֲתָמָת וְהַפְתִּילִים וְהַמָּטָה הָאֵלָּה: כֹּו וַיִּכֶּר 26
 יְהוּדָה וַיֹּאמֶר צָדִיקָה מַמְנִי כִּי-עַל-כֵּן לֹא-נִתְתִּיָּה לְשָׁלָה בְנִי
 וְלֹא-יִסָּף עוֹד לְדַעְתָּה: כֹּו וַיְהִי בָעֵת לְדָתָהּ וְהֵנָּה תְּאוֹמִים 27
 בְּבִטְנָה:

dünyada utanmak, Gelecek Dünya'da *Tsadik* babalarımın önünde utanmaktan daha iyidir" şeklinde düşünülmüştür (*Tangum Yonatan*).

Raşi, bu ifadeye alternatif bir açıklama getirmektedir: O anda Gökler'den bir "*Bat Kol – İlahi Ses*" çıkmış ve "*Ben'den*" demiştir. Başka bir deyişle Tanrı, Yeuda ve Tamar'ın bu birleşiminin "*Kendisinden*" kaynaklandığını bildirmiştir.

❧ Maşiah'ın Doğuşu

Bu noktada Yeuda'nın davranış grafiğine tekrar bir göz atmakta fayda vardır. Yeuda kardeşleri arasında lider konumundaydı. Dolayısıyla Yosef'in öldürülmesini planlayan kardeşler üzerinde önemli bir etkiye sahip olabilirdi. Fakat Reuven araya girmeseydi, Yeuda da Yosef'in öldürülmesine ses çıkarmayacaktı. Kaldı ki, Tora'nın belki de en acımasız sahnelerinden birinde, Yosef yılanlar ve akreplerle dolu kuyuda haykırıırken, o da kardeşleriyle hiçbir vicdani rahatsızlık duymadan yemeğini yiyebilmişti.

Daha sonra Yosef'i öldürmeyip, köle olarak satma fikri ondan çıktıysa da, bu hareketi Yeuda'yı hiç de temize çıkarır nitelikte değildir. Özellikle kölelerin o dönemdeki şartları düşünüldüğünde, bunun, kardeşini gerçekten önemseyen bir ağabey tarafından yapılacak bir hareket olmadığı açıktır. Yaakov'a Yosef'in kanlı pelerinini çekinmeden gösteren ve "*Lütfen tanımaya çalış*" diyen de odur (bkz. ö.p. açk.).

Yosef'in satılışının ardından kardeşleri tarafından liderlik statüsünden indirilen Yeuda, onlardan ayrılıp evlendikten sonra iki oğlunu kaybedince bile bir an durup, tüm bunların neden başına geldiğini düşünmüş görünmemektedir. Aksine,

sorunu Tamar'da görüp ondan kurtulma yoluna gitmiştir. Daha sonra eşini kaybedince bir fahişeyle birlikte olacak kadar düşebilmiştir. Ancak bir noktada her şey – onun hayatı ve tarihin gidişatı – tamamen değişmiştir.

Tamar Yeuda'ya, mührünü, kuşağını ve esasını gösterdiği anda, Yeuda yıllar önce ağzından çıkan sözlerin kulağında yankılanışını duymuştur: "*Lütfen tanımaya çalış*". Bunun Yeuda üzerindeki etkisi çok kuvvetlidir: "*Benden daha masumdur*".

Bu sözlerle Maşiah ideali tam olarak şekillenmiştir. Bu ideal, insanın günahını görüp, kabul ederek sorumluluğu alması üzerine kuruludur. Bu noktadan itibaren Yeuda tamamen farklı birisidir. Tamar'ın sözleri Yeuda'dan gerçek düzeyini göstermesini ister nitelikteydi – suçu kabullenme, sorumluluğu alma ve değişme konusundaki cesaret...

Maşiah'ın bir gün tüm dünyaya öğreteceği ders budur. İnsan kendi kaderini kontrol edebilir. Ve yaptığı hatalar ne kadar ciddi olursa olsun – bunları düzeltme gücüne sahiptir (Rabi Ari Kahn). Tora'nın, üst düzeydeki atalarımızın hatalarını anlatmasının en önemli sebebi de budur: "Onları hatalarıyla değerlendirme; çünkü kendi hatalarına bahane bulursun.

Aksine, onları hatalarını düzeltme konusundaki üstünlükleriyle değerlendir; asıl mesajı ancak bu şekilde almış olursun. Onları kendi düzeyine indirmeye çalışma; kendini onların düzeyine çıkarmaya çalış!"

²⁴ Yaklaşık üç ay geçmişti ki, Yeuda'ya "Gelinin Tamar zina etti; üstelik işte zinadan dolayı hamile!" haberi verildi.

"Onu çıkarın, yakılsın!" dedi Yeuda.

²⁵ Çıkarılmaktayken, kayınpederine [teminatlarla birlikte] "Bunlar kime aitse, ben de ondan hamileyim. Lütfen tanımaya çalış. Bu mühür, kuşak ve asa kime ait?" mesajını gönderdi.

²⁶ Yeuda hemen tanıdı. "[Tamar] Benden daha masumdur!" dedi. "Onu oğlum Şela'ya vermediğim için [yaptı]". [Yeuda] Bir daha onunla birlikte olmadı.

²⁷ Doğum yapma vakti geldiğinde, karnında ikizler olduğu anlaşıldı.

24-26. Tamar'ın hamileliği. Midraş, Tamar'ın "Peygamberler ve Kurtarılar benim soyumdan gelecek!" dediğini kaydeder. Dahası, büyüyen karnı, fahişelik yoluyla hamile kaldığına dair tartışılmaz bir kanıt niteliğindedir (Raşbam). Bu iki şey, etraftakilerin Yeuda'ya verdikleri haberin temeli ni oluşturmaktadır.

24. Yakılsın – Tamar, bir rahip [İbranice **Koen**] olan Şem'in soyundan geldiğinden, yakılarak ölüme mahkum edilmiştir (Midraş'tan alıntı yapan Raşi). Diğer yandan Ramban'ın da belirttiği gibi, bir rahibin evlenmemiş kızı, böyle bir durumda ölüm cezasına layık değildir (Talmud – Sanedrin 50b). Buradan, Tamar'ın yakılması için aslında hiçbir kanuni dayanak olmadığı anlaşılmaktadır.

Ancak cinsel ahlaksızlık o dönemde o kadar yaygın bir hal almıştır ki, bunu durdurmak için olağandışı sertlikte önlemler almak gerekmiştir. Yeuda da burada, ahlaksızlığı özellikle sert cezalar yoluyla engellemeleri için yargıçlara verilen yetkiyi kullanmaktadır (Mizrahi; Or Ahayim; krş. Ramban; Talmud – Sanedrin 46a). Bazılarına göre Yeuda Tamar'ı, Bene-Yisrael'in ve Şem'in yüksek ahlaki normlarına karşı geldiği için cezalandırmak istemiştir (Sefer Ayovelot 41:17).

Ne sebeple olursa olsun, zamanın adalet normlarına göre bile, Tamar'ın görmesi gereken ceza bu değildir. Zira durum böyle olsaydı, Yeuda'nın sonradan bundan vaz geçebilmiş olması kafalarda soru işareti uyandırır. Kısacası Yeuda kendince haklı, ama adaletin gerektirmediği bir cezayı öngörmüştür; ancak bu ceza normal bir kişi söz konusu olsaydı verilemezdi (Ramban).

Başka kaynaklara göre ise buradaki "yakılsın" sözcüğü bir ölüm cezasını değil "damgalanmayı" ya da "dağlanmayı" simgelemektedir (Tur).

25. Tamar, çocuğun babası olduğunu söyleyip Yeuda'yı halkın içinde utandırmamış, "Eğer kendi inisiyatifıyla kabul ederse, iyi; ama yapmazsa bile onu herkesin önünde utandırmaktansa, beni yak-

maları yeğdir" diye düşünmüştür. Hahamlarımız buradan önemli bir öğreti çıkarırlar (Talmud – Sota 10b): "Kişi, bir başkasını herkesin ortasında utandıracığına, ateşe atılmayı tercih etmelidir" (Raşi).

Çıkarılmaktayken – Tamar'ın, rehin olarak tuttuğu eşyaları Yeuda'ya son dakikada göndermesi kaydadeğerdir. Rabi Elazar'ın açıklamasına göre (Midraş; Talmud – Sota 10b), Satan tekrar işbaşına geçmiş ve Maşiah hanedanının dünyaya gelmesini engellemek için, Tamar'ın, eşyaları koyduğu yeri unutmasını sağlamıştır. Tamar bunun üzerine, tüm benliğiyle, merhamet etmesi için Tanrı'ya yalvarmış ve eşyaları, tam öldürülmek üzere çıkarılırken bulmuştur. Tarihi kaderler bazen bir pamuk ipliğine, onların mutlu sonuçları da bir mucizeye bağlıdır (Rabi Munk).

Lütfen tanımaya çalış – Tanrı bu şekilde, Yeuda'yı "kısasa kısas" cezalandırmıştır. Yosef'in satılmasına önayak olan Yeuda, babası Yaakov'un "Aker Na – Lütfen tanımaya çalış" (37:32) sözcükleriyle acıya boğulmasına sebep olmuştur. Hatta bir görüşe göre bu sözleri söyleyen bizzat Yeuda'dır (37:32 aşk).

Şimdi ise, Tamar Yeuda'yla yüzleşirken tam olarak aynı sözcükleri kullanmaktadır. Sözcüklerin Yeuda üzerindeki etkisi somut olarak görülmektedir (Talmud – Sota 10b).

26. Benden daha masumdur – İbranice **Tsadeka Mimeni**. Çevirimiz Ramban ve Raşbam'ın açıklamaları doğrultusundadır. Raşi ise bu sözcükleri araya virgül koyarak "**Tsadeka; Mimeni** – [Tamar] Haklıdır; [çocuk] benden" şeklinde açıklar. Yeuda'nın bu cevabı onun ahlaki bütünlüğüne tanıklık etmektedir. Yeuda sırf olayı örtbas edip itibarını korumak için Tamar'ı affetmiş gibi davranmamıştır.

Dahası, herkesin önünde yaptığı açıklamanın yol açacağı muhtemel tepkiyi hiç düşünmemiş ve doğacak çocuğun babasının kendisi olduğunu itiraf etmekte tereddüt etmemiştir. "Bu geçici

כַּח וַיְהִי בְלִדְתָּהּ וַיִּתֶּן-יָד וַתִּקַּח הַמִּלְדָּת וַתִּקְשֹׁר
עַל-יָדָיו שְׁנֵי לֵאמֹר זֶה יֵצֵא רֹאשֹׁנָה: כַּח וַיְהִי | כְּמַשְׁיב יָדוֹ
וַהֲנִיחַ יֵצֵא אָחִיו וַתֹּאמֶר מִה-פִּרְצָתָ עָלָיָהּ פֶּרֶץ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
פֶּרֶץ: 29 וְאַחֵר יֵצֵא אָחִיו אֲשֶׁר עַל-יָדוֹ הַשְּׁנִי וַיִּקְרָא שְׁמוֹ
זָרַח: 30 חֲמִישִׁיא וַיִּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סֵלִים פֶּרֶעָה
שֶׁר הַטִּבְחִים אִישׁ מִצְרִי מִיד הִשְׁמָעֵאלִים אֲשֶׁר הוֹרְדֵהוּ
שָׁמָּה: 1 ב וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מַצְלִיחַ וַיְהִי בְּבֵית
אֲדֹנָיו הַמִּצְרִי: 2 ג וַיֵּרָא אֲדֹנָיו כִּי יְהוָה אִתּוֹ וְכָל אֲשֶׁר-הוּא
עֹשֶׂה יְהוָה יְהוָה מַצְלִיחַ בָּיָדוֹ: 3 ד וַיִּמָּצֵא יוֹסֵף חָן בְּעֵינָיו וַיִּשְׂרַת
אֶתוֹ וַיַּפְקְדֵהוּ עַל-בֵּיתוֹ וְכָל-יֵשְׁלֹו נָתַן בְּיָדוֹ:

Yosef'in Mısır'a inişi, Parçalararası Antlaşma'da (15:13) Avraam'a bildirilen sürgünün başlangıcıdır. "Yosef Mısır'a indirildi" (p. 1) ifadesinin, "Yosef'in bu yolla, babasının ve kabilelerin ataları olacak kardeşlerinin Mısır'a inmelerine de vesile olduğu" şeklinde daha derin bir anlamı vardır (Midraş – Tanhuma Yaşan). Başka bir deyişle Tanrı, Yaakov ve ailesinin sürülmesini gerektiren Takdiri'ni – savaş ve zorluklarla değil, Yaakov'un onuruna yakışır bir şekilde – gerçekleştirmek için Yosef'in Mısır'a inişini ve orada başvezirlik statüsüne yükselişini, Bizat tasarlamıştır (bkz. 37:28 sonrasındaki açıklamalar; Yosef'e neden özellikle kardeşleri acı çektirmiştir? k.b.). Adar Zekenim'e göre, sembolik olarak Şehina da, Yosef'le birlikte Mısır'a inmiştir).

1-6. Yosef'in köle olarak başarısı. Kardeşler işlerini yapmışlar, Yosef'in krallık hayallerinin hiçbir zaman gerçekleşmeyeceğine ikna olmuşlardır. Fakat bilmedikleri bir şey vardır: Yosef, nerede olursa olsun, yönetici konumuna ulaşacaktır. Potifar'ın kölesiyken, evin işlerinden sorumludur; alçaltılmış bir mahkumken hapis-hanenin sorumlusu olmuştur; hakir görülen bir İbrani sıfatıyla Paro'nun rüyalarını yorumlaması istenmiş ve bir anda tüm Mısır üzerine başvezir konumuna ulaşmıştır. Bu konumdayken çevredeki bütün ülkelerden ve Mısır'ın içinden insanlar gelip bizzat ondan yiyecek alma ayrıcalığına kavuşmak için yalvarmıştır. Ve tabii en sonunda,

Yosef'in bütün ailesi gelip onun önünde eğilmiştir. Kardeşlerin bu noktada ne düşündükleri önemli değildir; istediklerine aslında ulaşamamışlardır ve Yosef'in rüyaları gerçekleşecektir.

2. Mısırlı – Potifar'ın Paro'nun yakın çevresine mensup olduğu bilindiğine göre, onun Mısırlı olduğu da açıktır. Ama Tora, yine de Potifar'ın milliyetini bu bölümde tam üç kez belirtmektedir (p. 1, 2, 5). Anlaşılan Potifar'ın Mısırlı oluşunun, anlatım açısından özel bir önemi vardır. Mısır'ın seçkin tabakası, Kenaan Ülkesi'nde yaşayan herkesi hor görür ve özellikle de Avraam'ın ailesinin ahlaki kurallarına özel bir antipati beslerdi. İbrani olduğu bilinen Yosef'in (bkz. p. 14), kendisine pek de fırsat tanımayan böylesine olumsuz şartlara karşın kendisini ön plana çıkarabilmiş olması, bu açıdan özellikle kaydadeğerdir (Hirsch). Bu çevresel koşullar göz önüne alındığı zaman, "Tanrı Yosef'le" olmasaydı, Yosef'in yükselmesi de mümkün olmazdı.

Efendisinin evinde çalışmaya başladı – Sforno. Birçok köle, tarlalarda ağır işlerde çalıştırılırken, Tanrı'nın müdahalesiyle Yosef ev işlerinde çalışmaya başlamıştır (Abravanel). Yosef'in evde, Potifar ve eşinin yakınında çalışması, yeteneklerinin fark edilip ödüllendirilmesini sağlamıştır (İbn Kaspi).

4. Yosef'in Tanrısal yardım aldığını gören Potifar, ona karşı özel bir ilgi duymaya başlar. Onu öncelikle kişisel yardımcısı yapar, daha sonra da tüm

²⁸ Doğum yaparken [bebeklerden biri] elini çıkardı. Ebe [eli] yakaladı ve “Bu ilk çıktı” diyerek [bebeğin] eline koyu kırmızı [bir iplik] bağladı.

²⁹ Elini geri çektiği anda kardeşi çıktı. “Kendini ne de büyük bir kuvvetle kabul ettirdin!” dedi. [Yeuda, çocuğun] Adını Perets koydu.

³⁰ Sonra da, elinde koyu kırmızı [iplik] olan kardeşi çıktı. [Yeuda, onun] Adını Zerah koydu.

39

[75. Yosef’in Sınavı]

¹ Yosef Mısır’a indirilmiş, onu Paro’nun Mısırlı memurlarından, muhafız birliği komutanı Potifar, onu oraya getiren Yişmaeliler’in elinden satın almıştı. ² Tanrı Yosef’leydi ve [Yosef] başarılı biri oldu. [Çok geçmeden] Mısırlı efendisinin kendi evinde çalışmaya başladı. ³ Efendisi, Tanrı’nın onunla olduğunu ve yaptığı her işi Tanrı’nın başarıya ulaştırdığını görmüştü.

⁴ Yosef [efendisinin] gözüne girdi ve kısa sürede [kişisel olarak] ona hizmet etmeye başladı. [Efendisi] Onu evin yönetimiyle görevlendirdi ve sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu ona verdi.

27-30. Tamar’ın ikizleri oluyor.

28. Koyu kırmızı iplik – Bkz. Şemot 25:4.

Bağladı – Behor çocuğun o olduğunu belirtmek için (Sforno).

29. Kendini... Ya da “Kendini hangi kuvvetle böyle öne çıkarabildin?”, ya da “Kendini böylesi öne çıkaracak kuvveti nereden buldun?”.

Perets – “Gedik açma; önündeki engellere rağmen kuvvetle öne çıkıp, onları bertaraf etme” (Ramban) ya da “Kuvvet; dayanıklılık” (Raşi) anlamındadır. Yeuda bu ismi, ebenin sözleri üzerine vermiştir.

Perets, Kral David’in atasıdır; bkz. Rut 4:18-22. Krş. 19:37 açık. Bkz. Divre Ayamim I 2:5, 2:9. Perets’in kendisini öne çıkarması, İlahi planın bir parçasıdır. Zerah önden çıkmak istemiş; fakat Tanrı araya girmiştir: “Maşiah, Perets’in soyundan gelecek. Öyleyse Zerah’ın önce doğması uygun mu? Zerah, annesinin karnına geri dönsün ve Perets önce doğsun!” (Agadat Bereşit).

Kabala’ya göre, Zerah ve Perets isimlerinin büyük mistik önemleri vardır. Kelime anlamı “ışıldayan” veya “ışılta” olan Zerah, kesintisiz ışık kaynağı Güneş’i simgeler. Diğer yandan Perets “gedik/yarık” anlamındadır ve bir tür eksiklik imasını taşır. Bu açıdan, ışığı bazen tam, bazen eksik olan Ay ışığını temsil eder. Kesintisiz parlaklık ifade eden Zerah’ın, David hanedanını simgelemek için önce doğması daha mantıklı olurdu. Fakat Tanrı, David hanedanı için Perets’i uygun görmüştür. Çünkü David hanedanı da, tıpkı Ay ışığı gibi giderek küçülecek ve en sonunda yok olacaktır. Ama böyle kalmayacak, son-

radan, yine Ay ışığı gibi yeniden ortaya çıkacaktır. David hanedanıyla Ay arasındaki bu benzerlik nedeniyle, Hahamlarımız, Yeni Ay’ın çıktığını tüm Yahudiler’e duyuran mesajlarında (Talmud – Roş Ašana 25a), “David Meleh Yisrael Hay VeKayam – Yisrael’in Kralı David, yaşamaktadır ve ayaktadır” sözlerini kullanırlardı (Sefer Abahir-den alıntı yapan Ramban).

30. Zerah – Tam anlamıyla “ışıldayan” ya da “Güneşin doğuşu”. Bkz. Divre Ayamim I 2:6. Yüzeysel bakışla bu isim, çocuğun parmağına bağlanan koyu kırmızı ipliğin, güneşin doğarkenki rengine benzemesini ifade etmektedir (Raşi).

39.

☞ Yosef Mısır’da / Sürgün Dönemine Giriş

Tora, Yeuda-Tamar olayıyla ara verdiği anlatımına geri dönmektedir. Anlatımın Yeuda’nın statü kaybının vurgulanmasıyla kesilmesinin nedeni, Yosef’in satılışında üstlendiği rol yüzünden kardeşlerinin onu liderlikten indirmeleridir (bkz. 38:1 açık.). Ayrıca, Tamar ve Potifar’ın eşinin anlatımlarının yanyana verilmesi, her iki kadının da saf niyetlere sahip olduklarını, her ikisinin de Yisrael içinde aile kurmak istediklerini göstermektedir. Zira Potifar’ın eşi de, astrolojik işaretler yoluyla, Yosef’in çocuklarının kendi soyundan geleceğini görmüştür. Fakat bunun doğrudan kendi yoluyla gerçekleşeceğini düşünerek hata yapmıştır [Zira bir geleneğe göre Yosef onun kızıyla evlenmiştir; bkz. 41:45, Raşi o.a.] (Raşi b.a.).

ה וַיְהִי מֵאֵז

הַפֶּלֶיד אֹתוֹ בְּבֵיתוֹ וְעַל כָּל-אֲשֶׁר יֵשׁ-לּוֹ וַיְבַרֵךְ יְהוָה
אֶת-בֵּית הַמִּצְרִי בְּגִלְלֵי יוֹסֵף וַיְהִי בִרְכַּת יְהוָה בְּכָל-אֲשֶׁר
יֵשׁ-לּוֹ בְּבֵית וּבִשְׂדֵה: 6 וַיַּעֲזֹב כָּל-אֲשֶׁר-לּוֹ בְּיַד-יוֹסֵף
וְלֹא-יָדַע אֹתוֹ מֵאֻמָּה כִּי אִם-הִלָּחֵם אֲשֶׁר-הוּא אוֹכֵל וַיְהִי
יוֹסֵף יִפְה־תָּאֵר וַיִּפֶּה מֶרְאֶה: 7 שֵׁשִׁי ז וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים
הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁת־אֲדֹנָיו אֶת-עֵינֶיהָ אֶל-יוֹסֵף וַתֹּאמֶר
שְׁכַבְהָ עִמִּי: 8 ה וַיִּמָּאֵן | וַיֹּאמֶר אֶל-אִשְׁת־אֲדֹנָיו הֵן אֲדֹנִי
לֹא-יָדַע אֹתִי מִהַבֵּית וְכָל אֲשֶׁר-יֵשׁ-לּוֹ נָתַן בְּיָדִי: 9 ט אֵינֶנּוּ
גָדוֹל בְּבֵית הַזֶּה מִמֶּנִּי וְלֹא-חֲשַׁךְ מִמֶּנִּי מֵאֻמָּה כִּי
אִם-אוֹתָךְ בָּאֲשֶׁר אֶת-אִשְׁתּוֹ וְאִיךָ אֶעֱשֶׂה הֲרַעָה הַגְּדֹלָה
הַזֹּאת וַחֲטִאתִי לָאֱלֹהִים: 10 י וַיְהִי כַּדְּבָרָה אֶל-יוֹסֵף יוֹם | יוֹם
וְלֹא-שָׁמַע אֵלֶיהָ לְשֹׁכֵב אֶצְלָהּ לַהֲיוֹת עִמָּה: 11 יא וַיְהִי כִּהְיוֹם
הַזֶּה וַיָּבֹא הַבֵּיתָה לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתּוֹ וְאִין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית
שֵׁם בְּבֵית:

bileceği bir dille anlatmaya çalışmıştır. Mısırlı seçkin bir kadına, Yahudi inancının vicdani değerleri hakkında bir konferans vermek elbette yararsız olurdu. Bu nedenle Yosef sebep olarak, kendisini işe alan, güvenen ve iyi davranan sahibine bağlı ve dürüst olması gerektiğini öne sürmüştü; aksi yönde davranmasının “*Tamr’ya karşı günah işlemek*” anlamına geleceğini ise, ancak bu açıklamaları yaptıktan sonra belirtmiştir (Mizrahi).

10. Yosef’e kesintisiz her gün konuşmasına karşın – Kadın, Yosef’i baştan çıkarmak için her yolu denemiştir: ateşli sözcüklerle konuşmuş, farklı giysiler giymiş, onu hapse attırma, aşağılama ya da fiziksel zarar verme konularında tehditler savurmuş, hatta ona inanılmaz miktarlarda para önermiştir (Talmud – Yoma 35b). Ancak Yosef onunla birlikte olmak bir yana, hiçbir fiil olmadan sadece “yanında” yatmayı bile

kesin olarak reddetmiştir.

11. Yine böyle bir günde – Ya da “fırsat niteliğinde bir günde”. Söz konusu gün, herkesin tapınağa gittiği, bayram niteliğinde bir gündür. Potifar’ın eşi ise, hasta olduğunu bahane ederek evde kalmıştır. Aklından ise başka düşünceler geçmektedir: “Yosef’i baştan çıkarmak için böyle bir gün bulamam”. Rahatsızlığını öne sürerek evde yalnız kalır (Raşi).

İşini yapmak için – Talmud’daki (Sota 36b) bir görüşe göre, burada normal işinden bahsedilmektedir. Ancak diğer bir görüşe göre Yosef’in direnci bu noktada kırılmıştır ve kadının kendisini baştan çıkarma konusundaki sürekli çabalarına teslim olmak – “işini yapmak” – üzere gelmiştir. Fakat tam o sırada, gözlerinin önünde babasının görüntüsü belirmiş ve ona, kadınla birlikte olduğu takdirde, adının kardeşlerinininkilerle birlikte Koen Gadol’un göğsündeki levhada yer

⁵ Evinin ve sahip olduğu her şeyin sorumluluğunu ona verdiği andan itibaren, Tanrı, Mısırlı'nın evini, Yosef sebebiyle mübarek kıldı. Tanrı'nın bereketi, gerek evde gerekse de tarlada sahip olduğu her şeyin üzerindeydi.

⁶ [Efendisî] Tüm işlerini Yosef'in eline terk etti ve [kendi] yediği ekmek dışında, [Yosef'in] yaptığı hiçbir şeyle ilgilenmedi. Yosef güzel yapılı ve yakışıklıydı.

⁷ Bir süre sonra, efendisinin eşi, gözlerini Yosef'e dikti ve "Benimle yat" dedi.

⁸ [Yosef] Kesin bir dille reddetti ve efendisinin eşine "Bakın" dedi. "Ben evde olduğum için, efendim hiçbir şeyle ilgilenme gereği duymuyor. Sahip olduğu her şeyi bana emanet etti. ⁹ Bu evde benden daha yetkili kimse yok; zira [efendim] benden hiçbir şeyi esirgemedi – sadece, eşi olduğunuz için siz hariç. Böylesi büyük bir kötülüğü nasıl yaparım?! Hem Tanrı'ya karşı da günah işlemiş olurum!"

¹⁰ [Kadın] Yosef'e kesintisiz her gün konuşmasına karşın; [Yosef] ne onun yanında yatma, ne de beraber vakit geçirme konusunda onu dinlemedi.

¹¹ Yine böyle bir günde, [Yosef] işini yapmak için eve geldi. Ev personelinin hiçbir evin içinde değildi.

ev işlerinin sorumluluğunu kendisine verir.

5. Gerek evde gerekse de tarlada – Potifar'ın işleri, Yosef nereye el attıysa berekete kavuşmuştur. Yosef tarladayken tarlalar bolluğa ulaşmış, evdeyken ev işleri gelişmiştir. Yosef'in ilgilenmediği işler ise kötü gitmiştir. Bu da, tüm bereketin Yosef'ten kaynaklandığını Potifar'a kanıtlamıştır (*Midraş – Tanhuma*).

6. Yediği ekmek dışında – Bunun sebebi, Mısırlılar'ın, yabancıların el sürdüğü yiyeceği pislenmiş saymalarıydı (bkz. 43:32; İbn Ezra; Radak; krş. Herodotus 2:41). Ya da Potifar Yosef'e o kadar güveniyordu ki, kendisini ilgilendiren tek konu, kişisel yemeği – yani "yediği ekmek"ti. Başka bir bakış açısıyla, söz konusu yemeğin Potifar'ın değil, Yosef'in olduğu düşünülebilir. Buradan, Yosef'in, diğer kölelerden farklı bir yemek diyetine sahip olduğu sonucu çıkmaktadır (Josephus Flavius 2:4:1). Bir başka açıklamaya göre bu sözler, "Potifar ve eşi arasındaki özel ilişki haricinde her şey" anlamına gelen bir deyimdir (krş. p. 9; *Targum Yeruşalmi*; Raşi; Şemuel Ben Hofni Gaon).

Yakışıklıydı – Alternatif olarak "Bu arada Yosef güzel yapılı ve yakışıklı hale geldi" (Raşi); ya da "Yosef hala güzel yapılı ve yakışıklıydı". Krş. 29:17. Tam çeviriyle "Yosef güzel şekilli ve güzel görünümliydü".

7-20. Potifar'ın eşi Yosef'e iftira atıyor. Sıradaki olaylar Yosef Potifar'ın hizmetinde bir yıl geçirdikten sonra gerçekleşmiştir (*Seder Olam*). p. 6'da belirtildiği üzere Yosef son derece yakışıklıdır; bu da Potifar'ın eşinin şehvetinin kabarmasına neden olmuştur (Ramban). Fakat *Midraş*'tan alıntı yapan Raşi, Yosef'in, işlerinde

başarılı olduktan sonra kendine daha çok bakmaya başladığını ve görünümünü güzelleştirmek amacıyla saçlarını kıvırcık yaptığını belirtir. Tanrı bunun üzerine, "Baban yas tutarken sen saçlarınıla mı oynuyorsun! Hemen ayrı [Potifar'ın eşini] üzerine salacağım!" demiştir.

7. Bir süre sonra – Tam çeviriyle "Bu olayların ardından". Bkz. 40:1.

Eşi – Bazı kaynaklara göre kadının ismi Zeliha'dır (*Sefer Ayaşar* s. 126; krş. *Tsavaat Yosef* 3:6).

8. Kesin bir dille reddetti – Pasukta sadece "Vaymaen – Reddetti" denmektedir. Fakat bu sözcüğün üzerinde, Tora'nın okunuşunda seslendirme görevi yapan işaretleri en ender rastlanı olan *Şalşet* vardır. Bu nota uzun ve inişli çıkışlı bir ses verir. Aynı sözcük, kesme sesi veren *Pasek* notasını da taşımaktadır. Bu iki notanın bu sözcükte bir arada kullanılması, Yosef'in reddedişinin sürekli ve kesin olduğunu göstermektedir. Çevirideki "kesin bir dille" eklemesi bunun ışığında yapılmıştır. Potifar'ın eşi, Yosef reddettikçe üstüne gelmiş, Yosef ise kadını sürekli olarak taviz vermeden ve kesin bir katılıkla reddetmiştir. *Aamek Davar*'ın işaret ettiği üzere, Tora bu reddin sebebine yer vermemektedir. Yosef için doğru ve yanlış kavramları o kadar nettir ki, kadının yalvarışları ve ikna çabaları onun üzerinde hiçbir etki göstermemiştir. Yine de kadına, peşini bırakması için bir açıklama yapma gereği duymuştur (s.p.).

Yosef, kadını kızdırmamanın kendisi için ne kadar önemli olduğunu farkındadır; ne de olsa kadının elinde, Yosef'in başına çok büyük dertler açabilecek güç mevcuttur. Bu açıdan, isteğini neden yerine getiremeyeceğini, kadının anlaya-

- 12 יב וַתִּתְּפֹשֶׁהוּ בְּבִגְדוֹ לֵאמֹר שְׁכַבְהָ עִמִּי וַיַּעֲזֹב
13 בְּגָדוֹ בַּיָּדָה וַיָּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה: יג וַיְהִי כִּרְאוֹתָהּ כִּי-עָזַב
14 בְּגָדוֹ בַּיָּדָה וַיָּנֶם הַחוּצָה: יד וַתִּקְרָא לְאִנְשֵׁי בֵיתָהּ וַתֹּאמֶר
לָהֶם לֵאמֹר רְאוּ הֵבִיא לָנוּ אִישׁ עֲבָרִי לְצַחֵק בָּנוּ בָּא אֵלַי
15 לְשֹׁכֵב עִמִּי וְאֶקְרָא בְּקוֹל גָּדוֹל: טו וַיְהִי כְשִׁמְעוּ כִּי-הִרְיַמְתִּי
16 קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ אֶצְלִי וַיָּנֶם וַיֵּצֵא הַחוּצָה: טז וַתִּנָּח
17 בְּגָדוֹ אֶצְלָהּ עַד-בּוֹא אֲדָנֶיּוּ אֶל-בֵּיתָהּ: יז וַתִּדְּבַר אֵלָיו
כְּדִבְרֵי־הָאֵלָה לֵאמֹר בָּא אֵלַי הָעֶבֶד הָעֲבָרִי אֲשֶׁר-הִבֵּאת
18 לָנוּ לְצַחֵק בִּי: יח וַיְהִי כַּהֲרִימִי קוֹלִי וְאֶקְרָא וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ
19 אֶצְלִי וַיָּנֶם הַחוּצָה: יט וַיְהִי כְשִׁמְעַ אֲדָנֶיּוּ אֶת-דִּבְרֵי אִשְׁתּוֹ
אֲשֶׁר דִּבְרָה אֵלָיו לֵאמֹר כְּדִבְרֵי־הָאֵלָה עָשָׂה לִי עֲבָדְךָ
20 וַיָּחַר אַפּוֹ: כ וַיִּקַּח אֲדָנִי יוֹסֵף אֹתוֹ וַיִּתְּנֵהוּ אֶל-בֵּית הַסֹּהַר
מִקּוֹם אֲשֶׁר-אֲסוּרֵי [אֲסִירֵי] הַמֶּלֶךְ אֲסוּרִים וַיְהִי-שָׁם בְּבֵית
21 הַסֹּהַר: כא וַיְהִי יְהוָה אֶת-יוֹסֵף וַיְטַ אֵלָיו חֶסֶד וַיִּתֵּן חָנוּ
בְּעֵינָי שֶׁךְ בֵּית-הַסֹּהַר:

bizzat eşlik etmiştir. Bu da, genç İbrani'ye verdiği değeri (Abravanel) ve eşinin suçlamalarına inanmadığını gösterir. Potifar Yosef'e, "Seni ceza landırmazsam, çevredeki, 'Potifar'ın, sadakatsiz bir eşi var ama onun umurunda bile değil' diye dedikodular çıkaracaklar. Hatta, çocuklarının babasının bile ben olmadığını söyleyecekler" açıklamasını yapmıştır (Midraş; *Yafe Toar*).

Tanrı, Yosef'in hapiste 10 yıl kalmasına karar vermiştir. Bu, Yaakov'a haklarında kötü raporlar getirdiği (37:2) on kardeşinden her biri için birer yıl anlamına gelmektedir (ayrıca bkz. 49:24 açık. *Kolları altınlarla bezendi* k.b.). Daha sonra bu süreye, sadece Tanrı'ya güvenmek yerine, ümidini baş sakiye bağladığı için iki yıl daha eklenecektir (40:14, 41:1; *Seder Olam*; *Midraş – Tanhuma*).

Bir iftiracının kötü niyetli suçlamaları sonucunda oluşan haksızlığı ayrıntılı bir şekilde anlatan Tora, bu şekilde, tarih boyunca Yahudiler'in yaşayacağı

kader hakkında da bir ipucu vermektedir. Yosef, başına gelen bu talihsizliği, tıpkı kardeşlerinin kendisine çile çektirirken yaptığı gibi, sükunetle ve Tanrı'ya olan sarsılmaz bir sadakatla karşılamıştır. Mahkumiyeti sırasında bile, Yosef'in hareketleri çevresinde güven uyandırmış ve kendisine saygınlık kazandırmıştır. Zindandayken, tıpkı Potifar'ın evinde olduğu gibi, tekrar yönetici konumuna getirilmiştir. Yosef'in tavrı, haksızlığa uğrayan tüm gelecek nesiller için de bir esin kaynağıdır (Rabi Munk).

21-23. Mahkum, yönetici oluyor. Normal koşullarda, mahkumlar toplumun en alt tabakasıdır. Hele Yosef'e iftirayla yakıştırılan türde bir suç işleyenler bu tabakanın bile en alt sırasında yer alırlar. Fakat herkes – hem hapis-hane görevlileri hem de mahkumlar – kısa bir süre sonra Yosef'e hayranlık beslemeye başlamışlardır. Yosef'in gerçekte masum, Tan-

¹² [Kadın] Onu giysisinden yakaladı ve “Benimle yat” dedi. Fakat [Yosef,] giysisini [kadının] elinde bıraktı; kaçıp dışarı çıktı.

¹³ Giysisini elinde bıraktığını; kaçıp dışarı çıktığını görünce ¹⁴ [kadın, dışarıdaki] ev personeli çağırıldı ve onlara “Şahitsiniz!” dedi. “[Kocam,] Bizi eğlendirmesi için İbrani bir adam getirdi. [Bu İbrani] Bana tecavüz etmeye yeltendi; ama çok yüksek bir sesle çığlık attım! ¹⁵ Sesimi yükseltip [yardım] çağırırken, giysisini yanımda bıraktı; kaçıp dışarı çıktı!”

¹⁶ [Kadın, Yosef’in] Giysisini, [Yosef’in] efendisi evine gelene kadar yanında tuttu.

¹⁷ [Kocasına] Aynı hikayeyi anlattı: “Bize getirmiş olduğun İbrani köle benimle oynamaya geldi! ¹⁸ Sesimi yükseltip [yardım] çağırırken, giysisini yanımda bıraktı ve dışarı kaçtı!”

¹⁹ [Yosef’in] Efendisi, eşinin ona konuştuğu “Kölen bana böyle şeyler yaptı” şeklindeki sözlerini duyunca öfkesi alevlendi. ²⁰ Yosef’in efendisi onu tutuklatıp, zindandaki, kralın esirlerinin hapsedildiği yere yerleştirdi. [Yosef bir süre] Orada, zindanda kalacaktı.

²¹ Tanrı Yosef’leydi. Ona belirli bir karizma bağışladı ve bu sayede zindancıbaşının gözüne girmesini sağladı.

almaya layık olmayacağını söylemiştir. Yosef, bu teslimiyetinin “Yahudi Ulusu’nun yapıtaşı olma” (49:24) şeklindeki rolünü tehlikeye atacağını anlamış, arzularına galip gelmiş ve kadına bir kez daha karşı gelebilmiştir (bkz. 49:24 açık. Kolları altınlarla bezendi k.b.).

Daha önce de belirtildiği gibi, Yaakov ve Yosef’in yüzleri, ikisinin ortak görevlerinin kutsiyetini yansıtır (bkz. 37:3 açık. Yaşlılığında doğmuş oğluydu k.b.). Yaakov’un ardından Yisrael Ulusu’nun lideri olmak Yosef’in göreviydi. Bu da, Yosef’in, manevi düzeyinin olası en büyük riskle yüzleştiği bir anda, özellikle babası Yaakov’un yüzünü görmesini açıklamaktadır. Babasının yüzü, ona kendisini bekleyen önemli görevini hatırlatmıştır. Bunun bir sonucu olarak Yosef, köleliğinde bile, Yisrael’in ideallerine bağlı kalabilmiştir. Yaakov’un yüzünü gördüğü zaman, Potifar’ın eşine boyun eğmenin, kendisini mahvetmeye değmeyeceğini anlamıştır.

12. Fakat [Yosef,] giysisini [kadının] elinde bıraktı – Yosef güç kullanıp giysisini geri alabilirdi. Ancak sahibinin eşine duyduğu saygı sebebiyle, giysisinden sıyrılıp onu kadının elinde bırakmıştır (Ramban). Yosef burada hata etmiştir; zira Potifar’ın eşi giysiyi Yosef’e karşı kanıt olarak kullanacaktır. Potifar’ın eşi, Yosef’in, giysisini bırakıp kaçtığını görünce, onun kendisini ev halkına veya kocasına şikayet edeceğinden korkmuştur. Bunu düşünerek hızlı davranmış, ev personeline gitmiş ve Yosef’in, giysilerini çıkartarak kendisine tacizde bulunduğunu iddia ettikten sonra, “sesimi yükseltip yardım çağırırken görünce, giysisini yanımda bıraktı; kaçıp dışarı çıktı!” demiştir (Ramban).

14. Şahitsiniz – Tam çeviriyle “Görün” ya da

“Bakm”.

Eğlendirmesi için – Ya da “bize şaklabanlık yapması için”, “bize zevk vermesi için”. İbranice *Letsahek*. “Gülmek” ya da “oynamak” anlamındadır.

İbrani bir adam getirdi – Kadın, İbraniler’i küçük gören, hatta onlarla yemek bile yemeyen (bkz. 43:32) Mısırlılar’ın önyargılarına güvenmektedir. Normal şartlar altında, bir İbrani’nin evin içine sokulması bile söz konusu değildir. Potifar’ın eşi bundan dolayı “en iyi savunma hücumdur” yöntemini kullanarak, İbrani bir köleye güvenerek onu evinde görevlendirdiği için, kocasını suçlamaktadır. “Kölenin bundan yararlanmaya çalışarak, konumunu kendi çıkarları için kullanmasına ve duyarlılığımıza ihanet etmesine şaşmamalı!” demektedir (Ramban).

19. Böyle şeyler yaptı – Eşi, Potifar’ı çileden çıkarmak için, kocasıyla birlikte olduğu sırada konuşmuş ve “işte kölen bana böyle şeyler yaptı” demiştir (Raşi).

Öfkesi alevlendi – Tam çeviriyle “burnu [öfkeden] tüttü”. Mısır toplumunun standartlarına göre, Potifar’ın Yosef’i öldürmesi gerekirdi. Ama Yosef’e duyduğu şefkat nedeniyle böyle yapmamıştır; zira Tanrı’nın Yosef’i koruduğunun bilincindedir; ya da – Yosef’in dürüstlüğünü bildiğinden – eşinin hikayesini pek inandırıcı bulmamıştır (İbn Ezra; Ramban). *Yalkut Şimoni*’ye göre, Potifar’ın kızı Asenat, Yosef’in masum olduğuna dair yemin etmiş ve gerçekte neler olduğunu kendisine anlatmıştır. Asenat bundan dolayı, ileride Yosef’le evlenmeye hak kazanmıştır (41:50).

20. Yosef’in efendisi onu tutuklattı – Tam çeviriyle “onu aldı”. Potifar, Yosef’e hapse kadar

כב וַיִּתֵּן שַׁר בֵּית-הַסֵּהר בִּיד-יוֹסֵף אֶת
 כָּל-הָאֲסִירִים אֲשֶׁר בְּבֵית הַסֵּהר וְאֵת כָּל-אֲשֶׁר עָשִׂים שָׁם
 22
 23 הוּא הָיָה עֹשֶׂה: כג אֵין | שַׁר בֵּית-הַסֵּהר רָאָה
 אֶת-כָּל-מְאוֹמָהּ בִּידּוֹ בְּאֲשֶׁר יְהוָה אָתּוֹ וְאֲשֶׁר-הוּא עֹשֶׂה
 יְהוָה מִצְלִית: פ

1 שביעי א וַיְהִי אַחֵר הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה חָטְאוּ מִשְׁקָה
 2 מִלֶּךְ-מִצְרַיִם וְהָאֶפֶה לְאֲדֹנֵיהֶם לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם: ב וַיִּקְצֹף
 פָּרְעֹה עַל שְׁנֵי סָרִיסָיו עַל שֶׁר הַמִּשְׁקִים וְעַל שֶׁר הָאוֹפִים:
 3 ג וַיִּתֵּן אֹתָם בְּמִשְׁמַר בֵּית שַׁר הַטְּבָחִים אֶל-בֵּית הַסֵּהר מְקוֹם
 4 אֲשֶׁר יוֹסֵף אָסוּר שָׁם: ד וַיִּפְקֹד שַׁר הַטְּבָחִים אֶת-יוֹסֵף אֹתָם
 5 וַיִּשְׁרַת אֹתָם וַיְהִיו יָמִים בְּמִשְׁמַר: ה וַיַּחֲלֹמוּ חֲלוֹם שְׁנֵיהֶם
 אִישׁ חֲלֹמוֹ בְּלִילָה אֶחָד אִישׁ כְּפִתְרוֹן חֲלֹמוֹ הַמִּשְׁקָה וְהָאֶפֶה
 6 אֲשֶׁר לְמֶלֶךְ מִצְרַיִם אֲשֶׁר אָסוּרִים בְּבֵית הַסֵּהר: ו וַיָּבֹא
 7 אֲלֵיהֶם יוֹסֵף בְּבֹקֶר וַיֵּרָא אֹתָם וְהֵנֵם זֹעֲפִים: ז וַיִּשְׁאַל
 אֶת-סָרִיסֵי פָרְעֹה אֲשֶׁר אָתּוֹ בְּמִשְׁמַר בֵּית אֲדֹנָיו לֵאמֹר
 מְדוּעַ פָּנֵיכֶם רָעִים הַיּוֹם:

na olan yakınlığını göstermek için Yosef'i onlara hizmet etmek üzere görevlendirmiştir. İftiraya uğramış bu İbrani esirle kraliyet görevlileri arasındaki bu kişisel yakınlaşma, Yosef'in hem saraydaki işleri öğrenmesini, hem de baş saki aracılığıyla Paro'nun dikkatini çekmesini sağlamıştır (Abravanel).

[Uzun] Bir süre – İki sorumlu, hapiste bir yıl kalmışlardır (Raşi).

5-9. Saray görevlilerinin rüyaları ve Yosef'in bunları çözümlemesi.

5. Mısır kralının ... sakisi ile fırıncısı – Tora ikisinden de “baş” ünvanını kaldırmıştır. Bu şekilde, saki ve fırıncının bu noktada moral yönden tamamen çökmüş olduklarını ve kendilerini,

onurlu birer başmemur değil, çaresiz hizmetçiler gibi görmeye başladıklarını vurgulamaktadır (Sforno).

Kendine özgü anlamlara sahip – Tam çeviriyle “her biri, kendi açıklamasına benzeyen birer rüya”. Bu ifade, söz konusu rüyaların boş değil, özel anlamlara sahip olduklarını gösterir (Raşbam). Başkaları, “kehanetsel; içinde belirtilenin ileride aynen gerçekleşeceği rüya” (Raşi) ya da “kendi açıklamasını içeren rüya” (İbn Ezra; Midraş – Bereşit Raba 88) demektedirler. Bazıları “kişisel öneme sahip rüya” ya da “açıklama gerektiren rüya” şeklinde çevirirler.

Rüyaların anlattıkları ve konusuyla, Yosef'in tabirleri o kadar tutarlıdır ki, rüya sahipleri, Yosef'in kesinlikle doğru söylediğini

²² Kısa bir süre sonra, [zindancıbaşı] zindandaki bütün esirlerin sorumluluğunu Yosef'in eline verdi. Orada yapılan her ne görev varsa, artık o yapıyordu. ²³ Zindancıbaşı, [Yosef'in] sorumluluğuna verdiği hiçbir şeyi kontrol etme gereği duymuyordu. Zira Tanrı onunlaydı [Yosef'leydi] ve yaptığı her şeyde Tanrı onu başarılı kılıyordu.

[76. Esirlerin Rüyaları]

40

¹ Bir süre sonra, Mısır kralının sakisi ve fırıncı, efendilerine – Mısır kralına karşı kabahat işlediler. ² Paro iki memuruna – baş sakiye ve baş fırıncıya – müthiş öfkelen-di. ³ Onları muhafız birliği komutanının evindeki zindanda koğuşa attırdı. Burası, Yosef'in de hapis olduğu yerd-i. ⁴ Muhafız birliği komutanı Yosef'i onların yanında görevlendirdi; onlarla ilgile-necekti. [Bu iki memur uzun] Bir süre tutuklu kaldılar.

⁵ Bir gece ikisi – Mısır kralının zindanda tutsak olan sakisi ile fırıncısı – her biri kendine özgü anlamlara sahip birer rüya gördüler. ⁶ Yosef sabahleyin yanlarına geldiğinde, onların oldukça tedirgin olduklarını fark etti. ⁷ Paro'nun, kendisiyle birlikte efendisinin evinde tutuklu bulunan memurlarına “Bugün yüzünüz neden kötüce?” diye sordu.

rı'nın da onunla beraber olduğunu, üstüne aldığı her işte Tanrı'nın onu başarıya ulaştırdığını anlayan hapishane görevlileri, onu hapishanede sorumlu konumuna getirmiş ve ondan hesap sormadıkları gibi, onu kontrol da etmemişlerdir (Targum Yonatan).

40.

☞ Yosef hapiste rüyaları yorumluyor.

Potifar'ın eşi Yosef'i aleni bir dedikodunun konusu haline getirdiği için, Tanrı şimdi gündemi değiştirme amacıyla bir skandal ayarlamaktadır: Tanrı, Paro'nun iki görevlisinin hapse girmesini sağlamış, böylece dikkatleri Yosef'ten uzaklaştırmıştır. Tanrı'nın diğer bir amacı da, bu görevlilerin Yosef'in kurtuluşunda birer araç olmalarını sağlamaktır; bu şekilde Yosef, yazgısındaki yüksek konuma ulaşacaktır (Raşi). Bu olayların, Yosef'in hapse girmesinden 9 yıl sonra gerçekleştiği dikkate değerdir. Anlaşılan Potifar'ın eşinin Yosef'le ilgili çıkardığı skandal öylesine derin bir etki bırakmıştır ki, bunca yıl sonrasında bile Yosef, hala Mısır yüksek sosyetesinin dilindedir.

1. Mısır Kralının sakisi ve fırıncı ... kabahat işlediler – Midraş geleneğine göre şarabın içinden bir sinek, ekmeğin içinden de bir çakıl taşı çıkmıştır (Midraş – Bereşit Raba 88; Raşi). Sakinin suçunun, fırıncı-minkinden daha az ciddi olduğu açıktır; zira sinek kadehin içine herhangi bir zaman düşmüş olabilir ve büyük olasılıkla, saki kadehi hazırlayıp Paro'ya getirdiğinde içinde sinek yoktur. Sakinin sonradan görevine iade edilmesinin nedeni budur (p. 21). Fakat ekmeğin

içinden çakıl taşı çıkmasının tek açıklaması, fırıncının ihmalkarlığıdır (Mizrahi; Gur Arye). Dahası, ekmeğin içindeki taş boğaza kaçıp boğabileceğinden çok daha tehlikelidir. Şarabın içindeki sinek ise – mide bulandırıcı olmakla beraber – nispeten zararsızdır (Radak).

Sforno'ya göre, kabahati işleyen bizzat baş saki ve baş fırıncı değil, onların çalışanlarıdır. Ancak Paro'ya karşı onlar sorumlu oldukları için, cezalandırılanlar da onlar olmuşlardır. İlk pasukta suçlulardan sadece “saki ve fırıncı” olarak bahsedilmişken, ikinci pasukta “baş” saki ve “baş” fırıncının cezalandırılmasının anlamı budur. Bu ışık altında belki de, “efendilerine – Mısır kralına” ifadesi “[ikisinin çalışanları, kendi] efendilerine [ve dolayısıyla] Mısır kralına” şeklinde de anlaşılabilir. Ancak çevirimiz, Rabi Arye Kaplan'ın, “efendileri” sözcüğünün doğrudan Mısır kralını ifade ettiği yönündeki çevirisini takip etmektedir.

Başka kaynaklara göre, söz konusu kabahat daha ciddidir. Bazıları bu ikisinin kralı yiyecek ve içeceklerine zehir koyarak öldürmeye (Targum Yonatan), bazıları da kızını baştan çıkarmaya çalıştıklarını belirtirler (Midraş – Bereşit Raba).

3. Muhafız birliği komutanı – Potifar. Bkz. 37:36.

Koğuşa – Tutuklu olarak bulunacakları yere (İbn Ezra). Cezalarına karar verilene kadar burada kalacaklardır (Bereşit Rabati).

4. Tanrı'nın planı işleme girmiştir. Zindanın sahibi Potifar, kötü duruma düşen iş arkadaşları-

8 הַיְאָמְרוּ אֵלָיו חֲלוֹם חֲלָמָנוּ וּפְתָר
 אֵין אֹתוֹ וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הֲלוֹא לְאֱלֹהִים פְּתָרָנִים
 9 סִפְרוּ־נָא לִי: ט וַיִּסְפֹּר שַׁר־הַמִּשְׁקִים אֶת־חֲלָמוֹ לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר
 10 לוֹ בְּחֻלּוֹמִי וְהִנֵּה־גֹפֶן לִפְנֵי: י וּבִגְפֶן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם וְהוּא
 11 כְּפָרַחַת עָלְתָה נֹצֶה הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכְּלֶתִיהָ עֲנָבִים: יא וְכֹס
 פָּרֶעֶה בְּיָדִי וְאָקַח אֶת־הָעֲנָבִים וְאֲשַׁחֵט אֹתָם אֶל־כּוֹס פָּרֶעֶה
 12 וְאֶתֶּן אֶת־הַכּוֹס עַל־כַּף פָּרֶעֶה: יב וַיֹּאמֶר לוֹ יוֹסֵף זֶה פְּתָרָנוּ
 13 שְׁלֹשֶׁת הַשָּׂרְגִים שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם: יג בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים
 יִשָּׂא פָרֶעֶה אֶת־רֹאשׁוֹ וְהִשְׁיבֶה עַל־כַּנֶּךָ וְנָתַתָּ כּוֹס־פָּרֶעֶה
 14 בְּיָדוֹ כַּמִּשְׁפֵּט הָרֹאשׁוֹן אֲשֶׁר הָיְתָה מְשַׁקֶּהוּ: יד כִּי אִם־זָכַרְתָּנִי
 אֶתְּךָ כְּאֲשֶׁר יֵיטֵב לָךְ וְעָשִׂיתָ־נָא עִמָּדִי חֶסֶד וְהִזְכַּרְתָּנִי
 15 אֶל־פָּרֶעֶה וְהוֹצֵאתָנִי מִן־הַבֵּית הַזֶּה: טו כִּי־גָנַב גָּנַבְתִּי מֵאֶרֶץ
 הָעִבְרִים וְגַם־פָּה לֹא־עָשִׂיתִי מְאוֹמָה כִּי־שָׂמוּ אֹתִי בַּבּוֹר:

mektedir. Zira hak ve adalet, sakinin Yosef adına konuşarak onun serbest kalmasını sağlamasını gerektirmektedir. Yosef bir anlamda “Beni övmekle adaletsizce davranacağını veya hapisten çıkmam konusunda kullanıldığını düşünme. Çünkü ben doğuştan köle olan biri değilim. Ben aslında masumum; zaten en başından beri burada olmamam gerekiyor!” demektedir (Raşbam; Ramban). Yosef’in, başından geçen tüm olumsuz olaylar boyunca ilk kez burada sessizliğini bozup, uğradığı haksızlığı dile getirmesi dikkat çekicidir.

Yosef İbrani olduğunu Potifar’a söylemişti (39:14). Atalar’ın yaşadığı Hevron şehri ve çevresindeki bölge, “*Erets Aivrim – İbraniler’in Ülkesi*” olarak bilinmekteydi. Ancak bunun nedeni, Kenaaniler’in burasının farklı bir millete ait olduğunu kabul etmeleri değil, yerli halkın “*Tanrı’nın seçtiği başkan*” (23:6) olarak sıfatlandırdığı Avraam’ın soyunun burada yaşamasıdır (Ramban).

Hahamlarımız, İbrani olduğunu gururla söylediği için Yosef’i överler. Yosef bu nedenle, Erets-Yisrael’de gömülme ayrıcalığına erişmiştir. Fakat Moşe, Yitro’nun kızlarına bir Mısırlı olduğunu

söylemişti (bkz. Şemot 2:19). Kutsal Topraklar’da gömülmemiş olmasının birçok sebebinden biri de budur (*Midraş – Devarim Raba* 2:5).

❧ İnanç ve Güven: Yosef’in ricasındaki hata.

Yosef, Tanrı yerine sakiye güvendiği için hapis cezası iki yıl uzamıştır (*Seder Olam; Midraş – Tanhuma; Midraş – Şemot Raba*). Çelişkili gibi görünen bir açıklamada, *Midraş (Bereşit Raba* 89:3) Yosef’i “tüm güvenini Tanrı’ya yaslamış biri” olarak tanıtır – ve sakiden yardım istediği için cezalandırılmasının sebebinin de tam olarak bu olduğunu belirtir! Peki ama, bir insandan işe karışmasını istemek yanlışsa, Yosef’in “tüm güvenini Tanrı’ya yaslayan biri” olduğu nasıl söylenebilir?

İnanç ve Güven kavramlarının tam olarak tanımlanması mümkün değildir. Her ikisinin de sayısız derecesi mevcuttur. Her şeyin tamamen Tanrı’dan kaynaklandığını bilen Yosef gibi büyük biri, kurtuluşunu saki veya başka bir insandan beklememelidir. Ne de olsa, Yosef’in hapse girmesini nasıl Tanrı istediye, özgürlüğüne kavuşmasını da yine O sağlayacaktır. Daha basit bir insan için,

⁸ Ona “[Birer] Rüya gördük ve onu çözümleyecek kimse yok” diye cevap verdiler.

“Tabirler Tanrı’nın işidir” dedi Yosef onlara. “İsterseniz bana anlatın”.

⁹ Baş saki, Yosef’e rüyasını anlattı. Ona [şöyle] dedi: “Rüyamda, önümde bir asma [duruyordu]. ¹⁰ Asmanın üç filizi vardı. Tomurcuklandığı anda çiçekleri açtı ve salkımları olgunlaşarak üzüm verdi. ¹¹ Paro’nun kupası elimdeydi. Üzümleri aldım ve onları Paro’nun kupasına sıktım; sonra da kupayı Paro’nun eline verdim”.

¹² Yosef ona “Çözümü şöyle:” dedi. “Üç filiz, üç gün demek. ¹³ Üç gün içinde Paro senin başını kaldıracak ve seni görevine iade edecek. Tıpkı eskiden, onun sakisiyken yaptığım gibi, Paro’nun kupasını eline vereceksin.

¹⁴ “Fakat işler senin için iyi gittiği zaman, beni de kendinle hatırla. Lütfen bana bir iyilik yap ve Paro’ya benden bahset. Belki beni [hapsedildiğim] bu yerden çıkarabilirsin. ¹⁵ Zaten İbraniler’in ülkesinden zorla kaçırılmışım. Buraya geldiğimde de beni bu çukura atmalarını gerektirecek hiçbir şey yapmadım”.

anlamışlardır. Midraş’a göre, her biri kendi rüyasında diğerinin başına gelecekleri görmüştür – ama kendi başına gelecekleri bilmemektedir. Bu yüzden, Yosef’in birbirlerinin rüyalarıyla ilgili tabirlerini dinledikleri zaman, kendi rüyalarıyla ilgili tabirin doğru olduğu konusunda şüpheleri kalmamıştır (Raşi).

İbn Ezra ve Radak, her bir rüya tabirinin gelecek ile ilgili kesin bir bilgi verdiğini; bunun da, söz konusu rüyaların birer fantazi değil, gerçek olduğunu kanıtladığını belirtirler.

8. Çözümleyecek kimse yok – “Rüyaların geleceğe yönelik alametlerini açıklayacak kimse yok”. Görünüşe göre Paro’nun iki hizmetkarı, Yosef’ten önce, bu konularda bilgili çeşitli kişilere haber salmışlar veya hapisteki diğer kişilere sormuşlar; fakat sonuç alamamışlardır. “Bu rüyalar o kadar zor ki, kimse açıklayamıyor” demek istiyor da olabilirler (Ramban).

Tabirler Tanrı’nın işidir – Tam çeviriyle “Tabirler Tanrı’nın işi değil mi?”; bkz. 37:13, açık. Yosef, rüyaları yollayan Tanrı’nın, insana onları çözümleme yeteneğini de verdiğini söyler. Aksi takdirde rüyalar boşuna olurdu. Bu nedenle “İsterseniz bana anlatın; belki Tanrı bana onları çözümleme yeteneği verir” demiştir (Radak). “İnsanın rüyaları çözümleyebilme yeteneğinin kaynağı, onun Tanrı’nın suretinde yaratılmış olmasıdır. Dolayısıyla, hapiste bulunan aşağılanmış bir köle bile, rüya çözümlemesi konusunda Tanrı’nın elçisi olabilir; o yüzden isterseniz bana anlatın” (Sforno).

10. Asmanın üç filizi – Normal bir asmada üçten fazla filiz vardır. Bu sebeple Yosef bu sayının özel bir önemi olduğunu anlamıştır (*Daat Soferim*). Rüyaadaki asma büyük bir çabuklukla olgunlaşp üzüm verdiği için de, bu sayının üç ay

ya da üç yıl değil, üç güne işaret ettiği sonucuna varmıştır (Ramban).

13. Başını kaldıracak – “Sana özel muamele gösterecek” ya da “Seni davranışlarıyla özel kılacak” anlamında bir deyim. [İbranice’deki] “Baş kaldırmak” deyimini, aynı zamanda “saymak” anlamına gelir (krş. Şemot 30:12). Dolayısıyla Yosef şöyle demektedir: “Paro yemek yediğinde başında diğer hizmetkarları beklerken, seni de onların arasında sayacak” (Raşi).

Paro’nun kupasını eline vereceksin – “Paro’nun sana olan güveni eski halini alacak. Kupasını, doğrudan senin elinden alacak ve zehirli olup olmadığından emin olmak için önceden senin denemeni bile istemeyecek” (*Meşeh Hohma*). Bu, Paro’nun sakiye tamamen güveneceğine ve onu hapsedtirmesine sebep olan olayı kendisine karşı kullanmayacağına işaret etmektedir.

14. Beni de kendinle hatırla – “Beni sürekli aklında tut. Bu sayede Paro’ya benden bahsedeceğin uygun zamanı kollayabilirsin”.

Paro’ya benden bahset – “Paro’nun güvendiği önemli bir görevli olacağın için sözlerin kral için değerli olacak” (Radak). “Rüyayı ‘eski görevine iade edileceğin’ yönünde çözümlemem o kadar büyük bir gürültü kopartacak ki, özgürlüğüme kavuşmam için Paro’ya benden sadece bahsetmen bile yeterli olacak” (Raşbam). “Lütfen ona krallara hizmet edecek değerli olduğumu söyle. Ya da sana tıpkı zindandayken olduğu gibi, dışarıda da hizmet edebilmem için, serbest kalmamı iste” (*Tur*).

15. Zaten İbraniler’in ülkesinden zorla kaçırılmışım – Yosef sakiyi ikna etmek amacıyla geçmişinden ve uğradığı haksızlıklardan bahset-

16 מִזֶּה וַיֵּרָא שְׂרֵה־הָאֲפִים כִּי טוֹב פֶּתֶר וַיֹּאמֶר אֶל־יוֹסֵף אֶף־אֲנִי
 17 בַּחֲלוּמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סִלִּי חָרִי עַל־רֹאשִׁי יִי וּבִסֵּל הָעֲלִיּוֹן
 מִכָּל מֵאֲכָל פֶּרֶעָה מַעֲשֶׂה אִפָּה וְהָעוֹף אֲכָל אֶתֶם מִן־הַסֵּל
 18 מֵעַל רֹאשִׁי יִי וַיַּעַן יוֹסֵף וַיֹּאמֶר זֶה פֶּתֶרְנִי שְׁלֹשֶׁת הַסִּלִּים
 19 שְׁלֹשֶׁת יָמִים הֵם יִט בְּעוֹד | שְׁלֹשֶׁת יָמִים יִשָּׂא פֶרֶעָה
 אֶת־רֹאשִׁי מֵעַלִּי וְתִלָּה אוֹתָהּ עַל־עֵץ וְאֲכָל הָעוֹף
 20 אֶת־בְּשָׂרָהּ מֵעַלֶּיהָ: מִפְּטִיר כ וַיְהִי | בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יוֹם
 הַלָּדֶת אֶת־פֶּרֶעָה וַיַּעַשׂ מִשְׁתָּה לְכָל־עַבְדָּיו וַיִּשָּׂא אֶת־רֹאשׁ |
 21 שֵׁךְ הַמִּשְׁקִים וְאֶת־רֹאשׁ שֵׁךְ הָאֲפִים בְּתוֹךְ עַבְדָּיו: כֹּא וַיֵּשֶׁב
 אֶת־שֵׁךְ הַמִּשְׁקִים עַל־מִשְׁקָהוּ וַיִּתֵּן הַכּוֹס עַל־כַּף פֶּרֶעָה:
 22 כֹּב וְאֵת שֵׁךְ הָאֲפִים תִּלָּה כֹּאֲשֶׁר פֶּתֶר לָהֶם יוֹסֵף:
 23 כֹּג וְלֹא־זָכַר שְׂרֵה־הַמִּשְׁקִים אֶת־יוֹסֵף וַיִּשְׁכַּחְהוּ: פ פ פ

açıktır (Hirsch).

19. Paro, başını kaldıracak – “Yisa – Kaldıracak” sözcüğü burada sözlük anlamıyla kullanılmıştır: “başını kesilecek”. Bkz. p. 12, açık.

20. Paro’nun doğumgünüydü – Raşi’ye göre, bu gün gerçekten de Paro’nun doğumgünüdür. Rabenu Behaye, Radak’ın görüşünü takip ederek, Paro’nun o gün bir oğlu olduğunu belirtir; yani doğumgünü Paro’nun değil, yeni doğanıdır. Ancak pasukta bebekten Paro sıfatıyla bahsedilmektedir; ne de olsa zaman içinde tahta o geçecektir.

Farklı muamele gösterdi – Tam çeviriyle “Baş sakinin başını kaldırdı ve baş fırıncının başını kaldırdı”; bkz. p. 13 açık.

22. Tıpkı Yosef’in onlara çözümlediği şekilde – Pasuk, hizmetkarlarla ilgili kaderlerini belirleyen Yosef’in tabiri olduğunu belirtmektedir (Sforno); zira bir prensibe göre, “rüyalar çözümlendikleri şekilde gerçekleşirler” [ve o yüzden herkese anlatılmamalıdır]. Diğer yandan bu durum, diğer insanların gözünde Yosef’i rüya çözümlemesi konusunda güvenilir kıldığından, onun yükseliş yolunun da başlangıcıdır (Abraham).

23. Hatırlamadı ... unuttu – Baş saki, serbest kaldığı gün Yosef’i hatırlamamış, daha sonra da unutmuştur (Raşi; bkz. p. 14 açık).

Midraş, bu cümlelerin içeriğini başka bir şekilde açıklamaktadır: Yosef’i unutan, sadece baş sakidir; diğer yandan Kutsal-Ve-Mübarek-Olan, bir sonraki peraşada gelişen olaylarla da göreceğimiz üzere gayet iyi hatırlamaktadır.

Normal insanlar için, Yosef’in yaptığı gibi kurtuluş fırsatlarını aramak doğal ve uygundur. Yosef’in hatası, Paro’nun hizmetkarlarının hapse düşmeleri, rüya görmeleri ve bunları kendisinin çözümlenebilmesi ile ilgili bu süreci, Tanrı’nın kendisine yardım etmek için gerçekleştirdiğini fark etmemiş olmasıdır. Tanrı’nın kendisini kurtarma planını harekete geçirdiğini ve dolayısıyla baş sakiden yardım istemesine gerek olmadığını anlaması gerekirdi (Rabi Moşe Feinstein).

¹⁶ Baş fırıncı [Yosef'in, rüyayı] iyi çözümlediğini görünce, Yosef'e "Rüyamda ben de kendimi gördüm" dedi. "Başımda üç sepet kaliteli beyaz ekmek duruyordu. ¹⁷ En üstteki sepette, Paro'nun yediği her türden fırın işi yiyecekler vardı. Fakat kuşlar, başımın üstündeki bu sepetten onları yiyordu".

¹⁸ Yosef cevap verdi ve "Çözümü şöyle:" dedi. "Üç sepet, üç gün demek. ¹⁹ Üç gün içinde Paro [senin de] başını kaldıracak – [ama vücudunun] üzerinden! Seni darağacına asacak ve kuşlar bedeninden etini yiyecek".

²⁰ Üçüncü gün Paro'nun doğumgünüydü. Tüm hizmetkarlarına bir şölen verdi. Baş sakisine ve baş fırıncısına, [diğer] hizmetkarlarına göre farklı muamele gösterdi. ²¹ Baş sakisini sakilik görevine iade etti ve [saki] kupayı Paro'nun eline verdi. ²² [Paro] Baş fırıncıyı ise astırdı. [Olaylar] Tıpkı Yosef'in onlara çözümlediği şekilde [gerçekleşmişti].

²³ Ancak baş saki Yosef'i hatırlamadı ve onu unuttu.

sakinin varlığıyla ortaya çıkan özgürlük fırsatını kullanmamak belki *günah* bile sayılabilir. Zira sıradan bir insanın hiçbir çaba göstermeden oturup mucizeler beklemesi bir tür ikiyüzlülüktür; çünkü gerçekte, böyle bir kişinin inanç ve güven derecesi zaten bunu yapacak yeterlilikte değildir. Fakat yüksek manevi saflığı sebebiyle Hahamlarımız'ın her zaman övdüğü biri olan Yosef, zaten hayatın her noktasında Tanrı'nın parmağını gören bir kişi olduğu için, hiçbir insana güvenmemesi gerekirdi – hele ahlaksız ve kaba koğuş arkadaşına hiç!

Rabenu Behaye'ya göre, Yosef, Paro'nun hapse giren hizmetkarlarını, Tanrı'nın onu kurtarma konusunda kullanacağı birer araç olarak kabul etmiştir. Rüyalarını çözümleyerek onların – daha doğrusu sakinin – güvenini kazanacak ve Tanrı, Yosef'in kurtuluşunu bu yolla getirecektir; sakinin yardımını da bu yüzden istemiştir. Aslında Yosef bu yargısında haksız da değildir. Ne de olsa Tanrı, *Tsadikler*'e yardım için mucizelerden çok, doğal yolları kullanır. Ve Yosef'in zindandan çıkışı gerçekten de sakinin aracılığıyla gerçekleşmiştir. Ancak yine de Yosef düzeyindeki biri – hele de bu kurtuluş ışığının yandığını gördükten sonra – oturup kurtuluşun gerçekleşmesini izlemeli ve bu senaryoda, bir insandan doğrudan yardım istemek suretiyle aktif rol almaya kalkışmamalıydı.

Otoriteler "*Emuna* – İnanç" ve "*Bitahon* – Güven" kavramları arasında fark olduğunu belirtirler. *Emuna* Tanrı'nın var olduğu gerçeğinin kabuludur [Başka bir deyişle "inanç" şeklindeki çeviri de pek yerinde değildir. Zira Tanrı var olduğunu zaten *bildirmiştir* (bkz. Şemot 20:19, Devarim 4:10-14 vs.). "*İman*" daha doğru bir çeviri olacaktır; ancak Arapça kökenli bu sözcük zaten *Emuna* ile aynıdır ve bu sözcüğü anlamamız konusunda pek de yardımcı olduğu söylenemez]. *Bitahon* ise, Tanrı'nın tüm olayları

yönlendirdiğini ve her şeyin O'nun İsteği doğrultusunda gerçekleştiğine dair inançtır. Hazon İş'in sözleriyle: "Gelecek, peygamberlerce açıklanmadığı sürece bilinmezdir. Zira Tanrı'nın yargısını veya işlerini kim bilebilir ki? Dolayısıyla *Bitahon*, dünyada hiçbir şeyin tesadüfi olmadığına ve güneşin altında meydana gelen her şeyin Tanrı'nın isteği doğrultusunda gerçekleştiğine dair inanç olduğu için, *Emuna*'nın bir gerektirmesidir".

16. İyi çözümlediğini görünce – Burada, fırıncının en başta rüyasını Yosef'e anlatmayı düşünmediğini, ama arkadaşının rüyasının mantıklı çözümlediğini görünce fikrini değiştirdiğini görmekteyiz. Alternatif olarak, fikrini değiştiren nokta, Yosef'in rüyayı tabirindeki olumlu hava da olabilir. Bu açıdan [ve özellikle, kendi rüyası sakininki kadar iç açıcı görünmediği için] kendisi de neşeli ve rahatlatıcı bir tabir ummaktadır (Ramban).

Kendimi gördüm – Hirsch.

Kaliteli beyaz ekmek – *Targum Yonatan*; *Talmud Yerusalmi* – *Betsa* 2:6; Rambam, *Eduyot* [Şahitlik] kuralları 3:10; İbn Ezra; Ramban; krş. *Septuaginta*; Josephus Flavius 2:5:3. İbranice *Hori*. Olasılıkla beyaz renkli, fırın işi bir yiyecek. Çeşitli açıklamalar arasında "*bisküvi sepetleri*" (Radak, *Şeraşim*); "*sazdan yapılmış sepetler*" (Raşi); "*beyaz sepetler*" (İbn Yanah) ya da "*delikli sepetler*" (Rasbam) sayılabilir. Eski Mısır dilinde *Hara* sözcüğü "örülmüş" anlamındadır.

17. Kuşlar ... onları yiyordu – Kuşlar, sadece Paro'nun yiyeceğini yemekle kalmamakta, bunları arsızca, tam da fırıncının başının üstünde duran sepetten yemektedirler. Daha da önemlisi, fırıncı onları durdurmayı başaramamaktadır! Kuşların bu korkusuz tavrı, rüyanın olumsuz anlamına işaret etmektedir. Zira bir kuşun bir insana asla böyle gözüpekçe yaklaşamayacağı